

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

אמנו המלכה

ו' תשרי | ד

נערך ע"י:

ועד חיילי בית דוד
בית משיח, בית חיינו

770 איסטערן פארקווי, ברוקלין, נ.י.

מו"ל:

אש"ל - הכנסת אורחים
מחלקת הוצאה לאור

להערות ותיקונים, או להצטרפות לרשימת הדיוור בדוא"ל:
vaad770@gmail.com

אמנו המלכה

ו' תשרי | ד

6 | זכרונות מתקופת הילדות

קטע מהתוועדות ו' תשרי תשמ"ה

10 | מבית חיינו

קטעי יומן מרשימתו של הריל"ג שי' בפרסום ראשון

11 | "כעת הנני הולך הביתה"

סקירה מקיפה על יחסו של הרבי ל'מכון חנה'

28 | אם בישראל

מאמרי הערכה וזכרונות אישיים על הרבנית חנה

37 | מאוצר המלך

הגהות בכת"ק על מכתבו של הרה"ח ר' יוסף ויינברג

40 | אמונה לזהות

נאומו של הרה"ח ר' מ"ש אשכנזי - שבט תשנ"ה

46 | אחריות החסיד

ליקוט בענין עבודת וחינוך עצמו

פתח דבר

אל אחינו התמימים ואנ"ש יחיו,
שלום וברכה!

בקשר עם ו' תשרי - יום הסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, אמו של יבדלחט"א כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א -
הננו מוציאים לאור את הגליון הרביעי מסדרת 'קבצי חודש השביעי בליובאוויטש תשע"ד' הנקרא בשם "אמנו המלכה".
בקובץ שלפנינו יוכל הקורא למצוא בין היתר:

• קטעים מיומנו הפרטי של המזכיר הריל"ג שי' מהימים הסמוכים ליוה"כ תשכ"ח בפרסום ראשון.

• סיפורו של המכון הראשון שהוקם לע"נ הרבנית חנה - "מכון חנה" בשכונת קראון הייטס - שזכה לביקורים, מענות ועידודים נלהבים מהרבי שליט"א לאורך כל השנים.

• מאמרי הערכה שנכתבו על הרבנית חנה שנתפרסמו בסמוך לזמן הסתלקותה, בתוספת זכרונות וסיפורים אישיים.

...

ויהי רצון שהקובץ אכן יפעל את פעולתו ויוסיף באור וחום האהבה וחיזוק ההתקשרות לאבינו מלכנו משיחנו נשיאינו הנצחי שליט"א, ותיכף ומיד "ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו" - בגאולה האמיתית והשלימה, אזי נכריז לפנינו כולנו יחד מתוך פנימיות נקודת לבבנו את ההכרזה שהיא תמצית כל חיינו:

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ועד חיילי בית דוד
770 בית משיח, בית חיינו

אש"ל - הכנסת אורחים
מחלקת הוצאה לאור

ימות המשיח, ה' תשרי ה'תשע"ג,
שנת הקי"ב לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א,
ברוקלין נ"י.

זכרונות מתקופת הילדות

קטע מיוחד משיחת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
בהתוועדות ו' תשרי תשמ"ה

א. בין הזכרונות מתקופת הילדות שזכורני מאמי מורתי - בעלת ה"אריציט" - הוא המאורע דלקמן:

בזמן מלחמת העולם הראשונה, גזרה המלכות על היהודים שישבו סמוך לגבולות המדינות שעמהם היתה רוס' במצב של מלחמה (פולין וליטא), שיעזבו את מקומות מגוריהם ויעברו לגור בעומק שטחה של רוס', רחוק מן הגבול, באמרם שאי אפשר לסמוך על היהודים כו'.

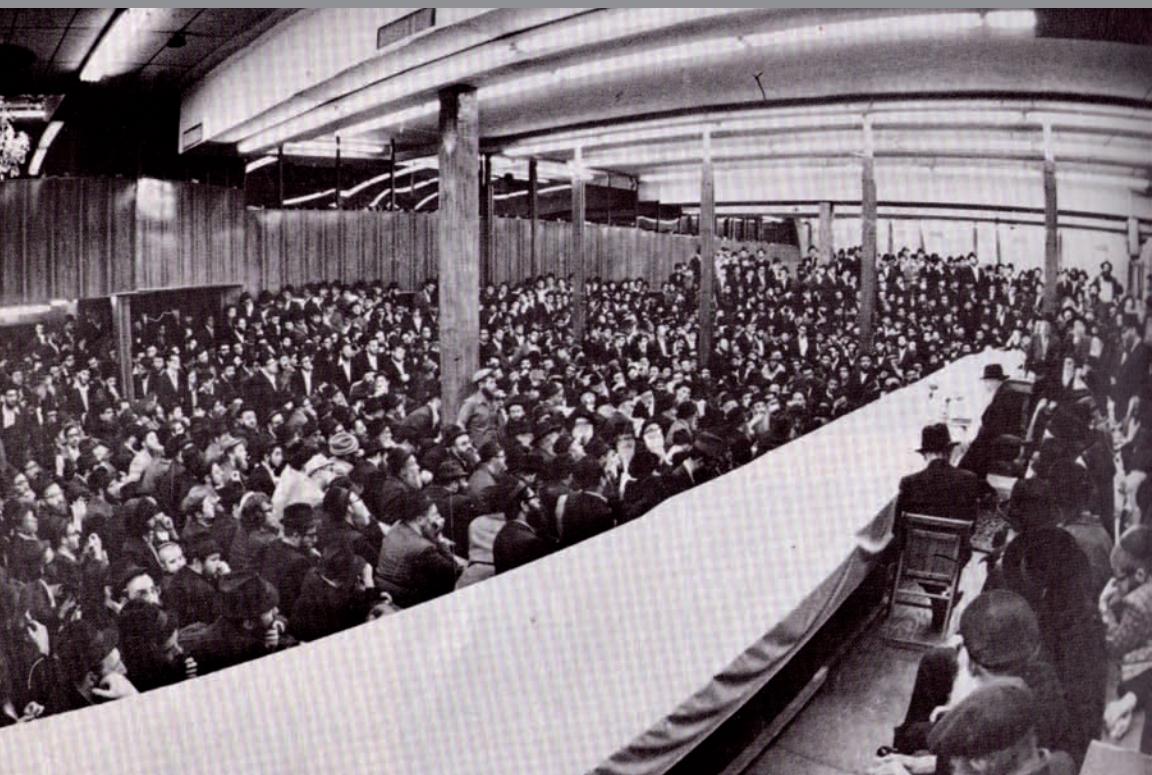
אותם יהודים שהוברחו לגלות ממקום מגוריהם, חיפשו כמובן מקום שבו קיים ריכוז גדול של יהודים, וכך אירע שבין המקומות שאליהם הגיעו פליטים (גולים) - היתה גם עיר מגורנו.

כאשר הגיע לעיר מחנה גדול של פליטים - גדול בכמות, וגדול באיכות, מלמדים, שוחטים, רבנים וראשיישיבות - הי' צורך לדאוג לסידורם באופן המתאים, ומובן, שהיתה זו עבודה גדולה ומשא כבד - לפי ערך מספרם של בני העיר, כאשר לפתע הוטל עליהם לדאוג לסידורם של מספר גדול של פליטים.

תיכף ומיד הוקמו "וועדים" כדי לארגן את העזרה בכל המצטרך להם. ומהעומדים בראש אותם "וועדים" היתה אמי מורתי ע"ה.

זכורני איפוא באיזו מדה היתה התעסקותה בהושטת עזר וסיוע לפליטים - מתוך מרץ הכי גדול, הן במשך שעות היום והן במשך שעות הלילה, ממש על צד הפלא! מעולם לא ראיתי' במצב כזה!

ועד כדי כך הי' הדבר בולט - שלמרות היותי עסוק בעניני ה"חדר", ללא כל התעניינות בענינים אחרים, הי' זה מאורע יוצא מן הכלל, שלקח את מלא תשומת-הלב, ונשאר חקוק בזכורני למשך כל ימי החיים.

ובעמדנו ביום ההסתלקות, יום שבו מאיר בגלוי כל עבודתה, ובאופן דמוסיף והולך מידי שנה בשנה (ככל עניני תורה וקדושה) - מתעורר גם הזכרון אודות מאורע הנ"ל ביתר שאת וביתר עוז.

ב. מכל ענין יש ללמוד הוראה בנוגע לפועל. אמנם, בנוגע לסיפור הנ"ל - נשאלת השאלה: מה ניתן ללמוד מכך בנוגע לימינו אלו - כאשר נמצאים, בחדש ה', במלכות של חסד, במעמד ומצב ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו" - לפי ערך כמובן, כפי שהדבר שייך בזמן הגלות, ובפרט שקיימים כו"כ ארגונים שמתעסקים - באופן מסודר - במתן עזר וסיוע לנצרכים, וא"כ, מה ניתן ללמוד מסיפור הנ"ל בנוגע למעשה בפועל?

ובכן, כאשר חושבים אפילו בשטחיות - תופסים שההוראה שניתן ללמוד מסיפור הנ"ל היא פשוטה בתכלית:

כל אחד מאתנו, בתוך כלל ישראל, הוא במצב של "פליט" ו"גולה" - שהרי "גלינו מארצנו". ואפילו היהודים הנמצאים בארץ ישראל - הרי משחרב ביהמ"ק נמצאים גם הם במצב של גלות, כמודגש גם בכך שישנם כו"כ מצוות התלויות בארץ שאי אפשר לקיימן בזמן הזה, ועאכו"כ - המצוות הקשורות עם עבודת הקרבנות בביהמ"ק (עם כל שאר הענינים הקשורים בזה).

נמצאים אמנם במדינה של חסד, שבה יכול כאו"א לנהל משאו ומתנו באמונה מתוך

מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, והקב"ה נותן לו פרנסתו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה - כל מי שזכאי לכך, ומכיון ש"ועמך כולם צדיקים", זכאים כולם לכך, שהרי כבר בראש השנה "נכתבין ונחתמין לאלתר" בספרן של צדיקים גמורים:

ומבחינה רוחנית — הוקמו בעזריהשם מוסדות של תורה וחסד, לומדים תורה ומקיימים מצוות בהידור וכו':

אבל אעפ"כ, האם ינסה מישהו להשוות זאת למצב דגילוי אלקות, ההבנה בתורה וההידור בקיום המצוות ("כמצות רצונך" - כמבואר בדרושי אדמו"ר האמצעי), בזמן שביהמ"ק הי' קיים?!

חושך הגלות נעשה דבר רגיל כל כך, עד שנדמה

שהגיעה בלימוד התורה וההידור בקיום המצוות כפי שהם אצלו - זוהי תכלית השלימות...

"תורת-אמת" אומרת, שמכיון שכל יהודי הוא "חלק אלקה ממעל ממש" (עם כל הפירושים ד"ממש"), הרי כאשר לומד תורה צריך להיות ניכר - גלוי לעיני בשר - הענין ד'הלא כה דברי כאשר', וקיום המצוות צריך להיות "כמצות רצונך"; אלא מאי - כאשר "החושך יססה ארץ", נחסר בשלימותם של כל פרטי הענינים דדומם צומח חי ומדבר, ובמילא לא שייך שיהי' קיום המצוות "כמצות רצונך". ובמילא, אף שהוא אינו יכול לעשות יותר (ואין זה תלוי ברצונו) - עליו לדעת ולהרגיש מה שהפסיד מצד חשכת הגלות!!

הוא הפסיד גילוי אלקות לעיני בשר - דבר שהי' בזמן הבית, כמארז"ל "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש", כולל - הנסים שהיו בירושלים כולה, נסים שראו כולם בעיני בשר; ואילו כיום - לעומת זאת - רואה הוא אמנם ניסי ה' וחסדי ה', וכפי שאומר כל יהודי בברכת המזון דיום חול: "הזן . . בטובו חן בחסד וברחמים", אבל ביחד עם זה, מתאר לעצמו מה הי' רואה (ומה אכן ראה בפועל אבי זקנו כו') בזמן שביהמ"ק הי' קיים!

ואם הוא בעצמו אינו יכול לתאר לעצמו ולהרגיש את מצב הדברים בזמן שביהמ"ק הי' קיים - אזי "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" ישאל אצל מי שלמד ויודע יותר ממנו, והעיקר - ש"שמע" זאת באופן שהדבר יחדור אצלו.

ואז - תפלת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" תהי' אצלו באופן של "צעקה" (למרות היותה תפלה בלחש), ולמה - לא מפני שאנשי כנסת הגדולה תיקנו ש"צריכים" לומר זאת בתפלה, כי אם מפני שמרגיש את הצורך שבדבר, ולכן מבקש וצועק "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", שתבוא הגאולה האמיתית והשלימה רגע אחד קודם, כך שרגע אחד קודם יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"!

ועפ"ז מובנת השייכות דסיפור הנ"ל לימינו אלו - מכיון שכל אחד הוא במצב של "פליט"

ו"גולה" הזקוק לעזר
וסיוע...

ואם ישנו משהו
שמדמה לעצמו
שנמצא במצב שלא
חסר לו מאומה,
ואינו זקוק לצורך
מיוחד - הרי אדרבה:
מצב זה מוכיח על
גודל הירידה שלו,
עד שאינו מרגיש
כלל רעב וצמא
אמיתי - רעב וצמא
ליהדות בשלימותה

ולאמיתתה, וא"כ, הצורך שלו בעזר וסיוע - גדול שבעתיים!

ומכיון שכן, יש לעסוק במלוא המסירות - כפי שלמדים מסיפור הנ"ל - כדי לעזור
ליהודי לצאת מהגלות, ומהדרכים לזה - נתינת הצדקה, עזר וסיוע לנצרכים בפשטות, שהרי
"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

ג. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר אודות נתינת הצדקה, וכמוזכר גם בהתוועדות
שלפנ"ז אודות צדקה משולשת (ע"י השלמת המגביות השייכים לימים שלפנ"ז): (א) "קרן
השנה", (ב) המגבית דח"י אלול, (ג) המגבית דכ"ף מנחם-אב, ונוסף לזה, כנהוג בשנים
האחרונות לערוך מגבית מיוחדת ביום זה - עבור "קרן חנה", קרן הנקראת על שמה של
בעלת ה"אריציט", שממנה מסייעים לנצרכים בענינים הקשורים לנשי ובנות ישראל.

והוספה מיוחדת בשנה זו - שנת העשרים להסתלקותה - כמדובר אתמול אודות
ההשתדלות בבניית עשרים מקוואות חדשים.

ופשוט שאין הכוונה לשלול ח"ו יותר מעשרים - אדרבה: הלואי ויוסיפו כמה פעמים
ככה, ב"פ עשרים, ג"פ עשרים, ד"פ עשרים וכו'; הכוונה היא רק לקשר ענין זה עם המעלה
המיוחדת שבמספר עשרים - המורה על שלימות ענין המוחין, בחי' הכתר, כמבואר בלקו"ת
פ' במדבר בענין "ולמכור בנכסי אביו עד שיהי' בן עשרים שנה".

וכיו"ב בנוגע לשאר עניני צדקה.

וכאשר ענין הצדקה בא בפועל ובגשמיות ממש - הרי זה פועל שכל הענינים שהובטחו
עליהם יבואו גם הם בפועל ובגשמיות ממש, החל מהבטחת התורה "גדולה צדקה שמקרבת
את הגאולה".

"ואמר לכ"ק אד"ש שיתגלה כמו שרוצה אברהם-פאריז!"

קטעים מרשימת יומנו של הרה"ח יהודה לייב שי' גרונר
- מזכירו האישי של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

פרסום ראשון

יום ששי, ט' תשרי

[כ"ק] אדמו"ר
שליט"א] בא בשעה
6:45 בקר.

יום ראשון, יא תשרי

בא בשעה 11 לערך.
ליל יחידות עד שעה 3:15 לערך.

כשחודקוב הכניס הרשימה התפלא כ"ק אד"ש על מספר הנכנסים ואמר: אֲזוּי פִּיל [=כ"כ הרבה]!. ואמר חודקוב שמחר שוב ישנה רשימה כזו. ואמר: מֶאָרְגֶּען אויך [=מחר גם] יחידות? הלא זהו הִיאָרְצִיט של אדמו"ר מהר"ש, אם אפשר לבטל זה, ואמר חודקוב שכבר הבטיח וכו'. ואמר כ"ק אד"ש: באם אי־אפשר, אי־אפשר, ואמר חודקוב שחשבנו לסדר כמה לאחר חג־הסוכות, ואמר כ"ק אד"ש: אולי אפשר להעביר כולם לאחרי החג. ואמר חודקוב שישנם הנוסעים תיכף אחרי החג.

פתח הדלת בשעה 6:53 והכנסתי את העוף [לכפרות]. ובשעה שבע לערך יצא עם העוף לשוחט. אח"כ נכנס ר' יוחנן גורדון - סיפר שהחליטו שהעליות שייכות רק לאנ"ש רוסיה. ואמר כ"ק אד"ש: זיכער אַ גלייכע זאַך. איבער אַיָאָר זאָלן שוין זיין דאָ אַלע אידן פון רוס [=בוודאי דבר נכון. לשנה הבאה שכבר יהיו כאן כל יהודי רוסיה].

רי"ג סיפר ואמר לכ"ק אד"ש שיתגלה כמו שרוצה אברהם-פאריז, וסיפר אשר כשכיבדוהו לברך אמר בתנאי שיוכל לומר [ברשות] אדמו"ר מלך המשיח, וצחק כ"ק אד"ש.

בשעה 7:15 לערך
נסע [למקוה] ליוניאָן.
חזר בשעה 8.

שחרית בשעה 8:30.
בשעה 9:30 בקש להכניס את הלעקאח, לבש לבוש המשי ואבנט. אמר תהלים ואחר כך התחיל לחלק הלעקאח.

"כעת הולך הנני הביתה"...

כך התבטא הרבי בדרכו לבקר ב"מכון חנה"...

"מכון חנה", המוסד הראשון שהוקם לע"נ הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, זכה לביקורים רבים ומופלאים ואין ספור הוראות וביטויים מיוחדים מהרבי, והפך ברבות השנים לבית היוצר של אלפי משפחות חסידיות, מהם רבים-רבים שמשמשים כשלוחים במקומות מגוריהם • סקירה על יחסו המיוחד של הרבי מלך המשיח שליט"א למוסד • בקשר עם תחילת שנת החמישים לפטירת הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, בו' תשרי ה'תשכ"ה

תחילת

שנות הלמ"דים. יום אחד גילו נשות השכונה כי קבוצת נערות אורחות החלו לפקוד בקביעות את עזרת הנשים ב-770. היתה זו קבוצה של נערות ממקומות שונים בעולם, שבעקבות חיים חסרי תוכן סבלו מתחושת ריקנות נוראה והחלו לנדוד מיבשת ליבשת כדי לחפש משמעות לחייהן. במהלך נדודיהן נתפסו לכל מיני תורות 'רוחניות' ובדרך כלל שהיא הגיעו ל-770, דבקו באווירה החדשה והמיוחדת וחפצו לשהות שם לאורך זמן.

אט אט החלו להרגיל עצמן בתפילות ומצוות שונות, ומיום ליום התחזקה תחושת הקשר שלהן למקום החדש. אחת מתושבות השכונה, בעקבות מעקבה אחר הקבוצה הזו, החליטה לקחת את הנושא לידיה והחלה לארגן להן שיעורים בנושאים שונים, אחת לכמה ימים. מאוחר יותר עבר הנושא לידי מרת שרה לבקובסקי המתגוררת אף היא בשכונה, שקבעה להן שיעור שבועי בביתה בחסידות ובהלכה. צימאון ליהדות הלך וגבר משיעור למשנהו, ואט אט הן החלו למצוא מזור לבעייתן.

באותה תקופה - תחילת שנות הלמ"דים - לא היה קיים שום מוסד חב"די לבנות מתקרבות והמוסד היחיד שהיה קיים בתחום זה היה 'ישיבת "הדר התורה" לבחורים מתקרבים. כעת הורגש החיסרון והצורך הדחוף במוסד שיהווה מענה אמיתי גם לבנות המתקרבות ליהדות.

הרבי מבקש מתנה: ע"א מוסדות חדשים

לקראת י"א ניסן ה'תשל"ב, "שנת השבעים", היו כפי הנראה כאלו שהציעו לרבי לקחת מנוחה מפעילותו הבלתי נלאית למען עם ישראל. אך הרבי ניצל את ההתוועדות הקשורה עם מלאת לו שבעים שנה, למטרה הפוכה בדיוק. החלק הארי של התוועדות י"א ניסן הוקדש לרברי הפסוק, "אדם לעמל יולד" ודרשות חז"ל בזה¹, וכך גם המכתב כללי של י"א ניסן תשל"ב. בזה נתן הרבי להבין שלא רק שאין הוא מתכוון לקחת חופש מעבודתו, אלא אדרבה, הוא ינצל את ההזדמנות המיוחדת של 'יובל השבעים' להוספה ככל האפשר בכל הפעולות.

ואכן, במהלך ההתוועדות, לאחר אמירת המאמר, פתח הרבי מלך המשיח שליט"א בשיחה ובה דיבר בפירוש על ענין זה (ע"פ סרט-הקלטה):

"בנוגע למה ששאלו שמכיוון ש'ימי שנתינו בהם שבעים שנה'. מה המקום לתכנן הפעולות לאחר מכן, לכאורה זהו הזמן לחשוב אודות מנוחה וכו' וכו', עניתי, ראשית - לא צריך להסתכל על ה'פספורט' אלא יש להסתכל כיצד מרגישים, ומה שיותר נוגע כמה מהשנים היו 'שנים קיימים' (הרי אין זה 'קונץ' שיהיה כתוב ב'פספורט' או בתעודת הלידה וכו') כמה וכמה שנים), יש לדעת שצריך להיות ה'בא בימים', כפי שמפרש בזוהר, שבאים עם כל הימים עד שלא חסר אפילו יומא חדא.

"אעפ"כ הרי מנהג ישראל תורה הוא, ובפרט כדאיתא בחות-יאיר (סימן ע) ומובא

(1) ראה הנדפס בלקוטי-שיחות ח"ז, ע' 235 ואילך; "שיחות-קודש" ה'תשל"ב ע' 96 ואילך.

בפרי-מגדים (סתמ"ד משבצות זהב סק"ט) וכו' וכו' בהנוגע לשבעים שנה, ששם הפירוש כפשוטו:

"הרי שהמענה מה צריך לעשות לאחר מכן הוא: נאמר בפירוש תיכף בהמשך הפסוק - "ואם בגבורות", אשר מה שהיה בחלישות בכל השנים שלפני זה - ובשעה שעושים חשבון צדק הרי "ידע אינש בנפשי" - צריך אז להתחיל לעשות בהתגברות יתירה"...

ואכן, בשיחה זו באה גולת הכותרת. כ"ק אד"ש אמר שמכיוון שישנו ענין הדורש תוקף מיוחד לביצועו, לכן חיכה לשעת הכושר בה תהיה "התעוררות מתאימה וגם התעוררות הניכרת בגלוי", וכעת הוא מנצל הזדמנות זו לפנות ב"בקשה, הפצרה

ותחינה" להקים במשך שנת השבעים - ע"א מוסדות חדשים. הרבי עורר על כך בדברים נלהבים, ואף הבטיח השתתפות של עשר אחוז מההוצאות, אשר - שלא כרגיל - תינתן מראש, כדי שיוכלו להתחיל תיכף בהקמת המוסדות.

הרבי מעודד את הקמת המוסד

בעת ההתוועדות ישיבה בעזרת הנשים גם מרת לבקובסקי, וקריאתו זו של הרבי הולידה במוחה רעיון כביר: זו ההזדמנות להקים מוסד חב"ד לבנות המתקרבות ליהדות! למעשה לא חשבה מרת לבקובסקי על מוסד רחב במיוחד, אלא בסגנון של בית-ספר, חברותא ללימוד וכו"ב.

היא כתבה לרבי על הרעיון והמענה הפתיע אותה ביותר. דומה היה שהרבי כבר מזמן חפץ בהקמת מוסד שכזה, וכביכול "ארב" להצעה זו:

"אחריותה ואולי גם חשיבותה יותר מאשר לבנים". במענה אף הופיעו מספר הוראות וביניהן: "לקחת בא-כוח מנשי חב"ד; לבדוק היטב בחברותות; עדיין ללא פנימיה".

הבנין באיסטערן פארקווי
ששימש בעבר כמקום
הלימודים של המכון

הפרט האחרון במענה היה המפליא ביותר: "עדיין ללא פנימיה", משמע שבהמשך מתכוון הרבי שהמוסד יתפתח למתכונת רחבה יותר וממילא יכול ללמוד גם פנימיה...

מעודדת מהמענה ניגשה הגב' לבקובסקי למלאכה. תחילה החלה לחפש אחר אשה בתור "בא-כוח מנשות חב"ד", ולתפקיד זה גייסה את מרת קליין (רעיית המזכיר הרה"ח ר' בנימין שי'), שבאותה תקופה הייתה אחראית מטעם צא"ח בניו-יורק על ארגון ה"פגישות" לסטודנטיות (במסגרתן היו באות מאות סטודנטיות לשבת בקראון-הייטס על מנת לחוות שבת יהודית), והייתה ידועה כמי שמבינה לנפשן של הבנות הרוצות להתקרב ולספוג יהדות.

תוך זמן קצר החלו השתיים בהקמת המוסד, אך במתכונת מצומצמת של מסירת שיעורים פעמיים בשבוע. ההצלחה הגדולה הייתה ניכרת כבר בתחילה, כשקרוב ל-60 (!) נערות נרשמו לשיעורים הראשונים במטרה לספוג חום חסידותי ולקנות את ערכי היהדות. היחס המיוחד של הרבי וההתרגשות שליוותה את פתיחת המוסד הראשון מסוגו, הכניסו את כולם למרתון של עשייה והמארגנות זכו לשיתוף פעולה וסיוע של רבות מנשות השכונה.

את השיעורים החלו להעביר בבית הכנסת "רייניץ שול" ששכן ברחוב איסטערן-פארקוויי, באדיבות הגבאים ששמחו להעמיד לרשותן את המקום, כאשר גם את המרצים שיעבירו את השיעורים מצאו בקלות רבה, שכן נושא השיעורים למתקדמים היה אז בחיתוליו, כולם ראו בכך פעילות חשובה ממדרגה ראשונה והסכימו למסור את השיעורים בהתנדבות מלאה.

ככל שחלף הזמן הלך וגדל מספר התלמידות. השמועה על המוסד החדש שהוקם התפשטה במהירות, ונערות רבות הביעו את רצונן להתקבל למוסד. מתכונת השיעורים התרחבה, עד שהגיעה לתוכנית לימודים מלאה בכל ימי השבוע.

מענה מפתיע: אין דאגות לגשמיות

ההצלחה הגדולה הביאה עימה גם הוצאות גדולות... בשלב מסויים חשה הגב' לבקובסקי כי העול הכספי הכבד הרובץ על כתפיה מאיים על המשך קיומו של המוסד, והיא פנתה במכתב לרבי בו הביעה את חששותיה. תשובת הרבי לא איחרה לבוא: "לא לדאוג לגשמיות כי אם לדאוג לרוחניות"... ובאשר לכיסוי ההוצאות הפנה אותן הרבי לרב חודקוב. ואכן, מאז הרב חודקוב היה "מלווה" להן אחת לחודש את סכומי הכסף שנדרשו לכיסוי ההוצאות.

בקץ של שנת תשל"ב חל מפנה משמעותי בנושא ההרשמה למוסד. היה זה בעקבות יוזמתו של הרב יעקב-יהודה העכט, מנהל מחנה הקיץ "אמונה" (מחנה קיץ לנערות מבתיים

לא חב"דיים, שאף זכה לביקורים נדירים של הרבי בשנים תשט"ז, תשי"ז ותש"כ), שצירף את תלמידות המוסד למחנה למשך הקיץ. התלמידות הצטרפו בהתלהבות, וכשהסתיים הקיץ חזרו למוסד עם כמות לא מבוטלת של תלמידות נוספות...

לשמחתן הרבה אישר הרבי את קריאת שם המוסד, לפי האפשרות השניה – "מכון חנה", על שם הרבנית ע"ה

לאחר שכמות המשתתפות בשיעורים גדלה

משמעותית והמוסד הלך וקיבל צורה, כתבו הצוות לרבי כי ברצונן לקרוא למוסד על שם הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, אם הרבי מלך המשיח, שהסתלקה מספר שנים קודם לכן. להפתעתן הורה הרבי להמתין עד שהמוסד יתבסס יותר.

זמן קצר מאוד לאחר מכן, בתקופת טבת תשל"ג, המוסד עבר הרחבה משמעותית נוספת, ואז החליטה ההנהלה כי הגיע הזמן לבסס את המוסד, ככל מוסד רשמי אחר. בתקופה זו הן גם כתבו לרבי שוב על דבר קריאת המוסד על שם הרבנית חנה, אמו של הרבי, כאשר הן מציעות את השמות: "בית חנה" או "מכון חנה". לשמחתן הרבה אישר הרבי את קריאת שם המוסד, לפי האפשרות השניה – "מכון חנה", על שם הרבנית ע"ה.

החיסרון העיקרי שעמד לרועץ בפני התפתחות המוסד, היה החוסר במבנה ראוי לשמו. עד עתה שכרה ההנהלה דירות שונות בשכונה, בהן ישנו ואכלו התלמידות. אך עלות השכירות הייתה גבוהה מאוד, מה גם שקשה לנהל מוסד, כאשר התלמידות פזורות על פני שטח גדול. לצורך כך היה עליהם לרכוש בניין שימש למגורי התלמידות, לחדרי שיעורים ושאר הדברים הנצרכים.

באותה תקופה עמד למכירה בניין מפואר ברחוב פרזידנט, שגודלו ותנאיו הלמו בדיוק את צרכי המוסד, אך לרכישתו נדרש סכום עתק (בפרט באותן שנים...) של 90,000 דולר! ההנהלה החליטה אפוא לפנות לרבי בנושא. שוב כתבה הגב' לבקובסקי לרבי, והפעם אודות ההצעה לרכישת הבנין לצורך פנימייה ועוד. במכתב ציינה כי ההוצאות הכספיות הולכות וגדלות, ועמן הקשיים בהשגת התקציב, ובקושי יש בידן לשמור על הקיים, שלא לדבר על פרויקטים חדשים גדולים.

לערוך קמפיין לקראת ו' תשרי

המענה של הרבי על מכתב זה היווה בעצם את המפתח לפיתוחו והרחבתו של המכון ונתן דחיפה עצומה לקראת הכרתו של המוסד ואישורו הרשמי. המענה מחולק לשניים: בחלקו הראשון מתייחס הרבי בכובד לנושא קניית בית ומביע את רצונו שהמכון יהיה מוכר ע"י מוסדות רשמיים. בעניין זה מציע הרבי לערב את הרב יעקב יהודה העכט ע"ה, כהמשך לקשר שנוצר עמו דרך מחנות הקיץ, כבעל ניסיון בכגון דא לאחר שהרים וביסס את מוסד "הדר התורה"; בחלקו השני של המענה הציע הרבי לערוך תכנית מיוחדת מטעם המכון לרגל ו' תשרי, ה'ארצייט' של הרבנית ע"ה.

וזה נוסח המענה:

"במענה להנ"ל: כל ענין של הרחבה כדאי הוא וגם נחוץ (בנוגע למקום הלימוד, הדירה וכו'). איזה בית וכו' מתאים יותר בהתייעצות עם מבינים בכיו"ב (וכדאי שיראו את הבית בעצמם ותהי' חו"ד מבוססת יותר). עד"ז צ"ל גם בנוגע לכללות ה"שטעל" [=רוח] של המוסד בכמות ובאיכות. כן להתעניין שיהי' מוכר ע"י המוסדות הרשמיים (בנוגע לקרעדיטס [=זכויות], פרוגרם [=תוכנית] וכו').

בטח בכו"כ מהנ"ל – כבר נסללה הדרך ע"י "הדר התורה", ואפשר ללמוד מנסיון שלהם (ואולי גם מהקשרים). באם הקשר עם הררי"י שי' העכט בקייץ (במחנות) הצליח – אולי כדאי להוסיף בזה בפרט בנוגע להחלק דהכנסות והרשמיות – (שבטח יש עניינים (הוצאות) שהם בבחי' "נר לאחד נר למאה"), ההשתדלות ע"ד שפעל ב"הדר התורה" וכו', פרסומת וכו'.

בסיום ההתוועדות הופתע הקהל בראותו את הרבי פונה לכיוון רח' קינגסטון – בדיוק הפוך מרח' ברוקלין, לעבר בית המכון

להתבונן (בקשר עם ואז תשרי הבע"ל) ע"ד תכנית וקאמפיין בנוגע לרוחניות או לגשמיות או לשניהם, לחפש מומחה שיתעסק בזה (בהבאת התכנית לפועל ואולי גם בעריכתה) – שיכול למצוא בזה אפשרויות הכי גדולות בגו"ר גם יחד. ועד כ"כ – שכדאי ללוות ממון על הוצאות ארגון דהנ"ל, שבודאי ישתלם. וק"ל.

מפני הריבוי שבהנ"ל – אולי כדאי שתצרף אלי' עוד מהשייכים ומבינים בכיו"ב, ונאמר: ותשועה ברוב יועץ.

אזכיר עה"צ".

מיד עם קבלת התשובה נפגשו מרת לבקובסקי, מרת קליין, מרת גורארי' (אמה של מרת לבקובסקי) ומרת בלוי והחלו לעבוד על תכנית לו' תשרי. כפי הוראת הרבי חיפשו אדם מתאים שיערוך ויארגן את התוכנית, ולשם כך נמצא הרה"ח ר' יוסף ויינברג ע"ה (שהיה ה"נציג" של הנשים – מביא בכל פעם מהרבי את העוגה, דולרים וכו' עבור הנשים, וכן היה חוזר על השיחות לפני הנשים) שניאות לקחת את הנושא לידי.

אולם הכניסה לפנימיה, "הרבי רוצה שזה ייראה בית משפחתי"

כבר מספר ימים לפני התוכנית הפך הענין לשיחת היום. כולם דיברו על התוכנית ואנשי ציבור ידועים כבר הביעו את היענותם להשתתף בה. הכל חשו את היחס המיוחד שהרבי רוחש למכון זה, שהוא בעצם המוסד הראשון הנקרא על שם אמו, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה.

ואכן, בתוכנית שהתקיימה באולם בית הכנסת "יאנג יזרעאל" השתתפו רבים מתושבי השכונה ונכבדיה והאולם היה מלא מפה לפה. הקירבה הרבה שחשו למכון התבטאה בסכומים הנכבדים שנדבו המשתתפים וכבר באמצעו של הערב היה בידי המארגנים הסכום המלא שהיה עליהם לשלם כדמי קדימה כדי לרכוש את הבניין! אי אפשר שלא לציין את העובדה המרגשת שאברכי הכולל, שבשל היחס המיוחד של הרבי לתוכנית הרגישו צורך לעשות כל שביכולתם כדי לסייע למוסד, הללו למכון את כל הכסף שקיבלו בחתונתם...

תקוטי שיקח על עצמו להיות ה"זבולון"...

בשלב הבא ניגשו מנהלות המוסד לרב יעקב יהודה העכט ע"ה ושטחו בפניו את בקשתן כי ייקח על עצמו את ניהול המוסד ופיתוחו. באותה העת היו תחת הנהלתו של הרב העכט כבר מספר מוסדות (כמו: של"ה, ועד מגיני ומרחיבי החינוך הכשר, ישיבת 'הדר התורה') ומטבע הדברים המשימה הייתה קשה ביותר עבורו – מה גם שעיקר התעסקותו הייתה בתחום החינוכי-רוחני של המוסדות, ופחות בניהול הגשמי.

**לפתע שמעו נקישות קלות
על דלת החדר. הם קמו
לפתוח ו... הופתעו לגמרי
לראות את הרבי בכבודו
ובעצמו ניצב בפתח החדר**

כיון שכך העדיף הרב העכט לשאול את הרבי באם ראוי כי ייענה להצעה. תשובת הרבי על שאלתו שוב ביטאה את רצונו הפנימי של הרבי בהרחבת המכון ומיסודו. כמענהו, מאחל לו הרבי הצלחה בלתי משוערת, תוך שמביע פליאה על שאלתו...

וזה לשון המענה:

"מכון הנ"ל - צריך להיות ואפשר להיות בנקל אין גאר אַ גרויסען פאַרנעם [=בהיקף מאוד רחב]. ומוכן שזה תלוי באופן דשטעל [=ניהול ה'רוח'] שלו ברוחניות ובאופן השטעל - בנוגע לבנין, הכרה וסיוע מהממשלה, דעת הצבור, פרסומת וכו'. והרי זה זבולון ויששכר בענין אחד. ותקוטי שירצה ויקח על עצמו ובחשק להיות הזבולון בכל הנ"ל - בהתדברות עם הנ"ל,

ומקום להצלחה בזה בלתי משוערת, ועל פי זה כמובן פלא גדול שאלתו".

באותה העת נכנס קצב ההתפתחות להילוך גבוה, כאשר, כאמור, הרבי מלווה את כל צעדיו של המוסד. ראשית, הרבי קבע תחומים - הרב העכט אחראי אך ורק על גשמיות המוסד, ומרת לבקובסקי על הצד הרוחני, כשאסור לאף אחד להיכנס ולהתערב בתחום שלא שייך אליו. הרבי הגדיר את תפקידו של הרב העכט כ"זבולון", כאשר מרת לבקובסקי ממלאת את תפקיד ה"יששכר". הנושא היה כה חשוב אצל הרבי שגם בטפסים הקפיד הרבי שהכל יהיה כשורה. כאשר הציגו בפניו את החוזה עם חתימתו של הרב העכט - שאל היכן חתימת הגב' לבקובסקי...

בהזדמנויות נוספות תבע הרבי שוב ושוב להרחיב עוד את המוסד, ואף הורה להשוות את שכר המורות לשכר המורים באוניברסיטה. פעם בהתוועדות התבטא הרבי, כי הכספים מפוזרים ברחוב - רק צריך לאסוף אותם... ובהזדמנות אחרת, בשנים מאוחרות יותר, כשדיווח הרב העכט לרבי על "דינר" שערך בשביל המכון - הביע הרבי את אי-שביעות רצונו באמרו כי במקום לחפש פנינים של ממש ("אנשטאט זוכן פערל"), מסתפקים בפתיית מרק ("פערל גרויפן")... תמיד השתמע מהרבי כי הוא דורש ומצפה להרבה יותר.

כשנכנס הרבי, השתהה מספר רגעים ליד הפרחים כשהוא בוחן אותם מקרוב, הנאה רבה הייתה ניכרת בפניו הקדושות

בהזדמנות אחרת, כאשר הגב' לבקובסקי עברה אצל הרבי כדי לקבל מצות עבור המכון (עובדה מיוחדת בפני עצמה), והודיעה לרבי על מספר התלמידות הקטן יחסית שנרשמו באותה שנה - ענה הרבי: "מצער לי מאוד". המסר שהלך והתגבש מתשובתו והתייחסויותיו של הרבי היה שהכל צריך להיות בהרחבה, הן בגשמיות והן ברוחניות.

הרבי מבהיר: השם "מכון חנה" מחייב!

מעניין לציין שהרבי נתן להנהלת המכון להבין כי העובדה שהמוסד קרוי על שם הרבנית ע"ה - מחייבת את המוסד מאוד. פעם, כשרצה הרב העכט להציג את המכון בפני הממשלה בתור מוסד לגמילה מסמים (כפי שעשה ב"הדר התורה" וכפי שהיה נהוג במוסדות רבים - כדי לקבל תקציב גבוה יותר ממוסד רגיל), שלל זאת הרבי בכל תוקף, בהסבירו כי אין לשייך את הגמילה מסמים עם "מכון חנה".

הרבי תמיד ביקש לשמור על אופיו המכובד של המכון כמוסד שמיועד לנשים המעוניינות בלימוד השכלה רוחנית גבוהה. ובעצם כל הפניות למוסד היו של נשים מסוג כזה; נערות שהרגישו חוסר בערכים ורצו לעמוד על תוכנה האמיתית העשיר של היהדות.

במקביל, עם פרסום המוסד והרחבתו וביסוסו בצורה רשמית - נקנה בשעה טובה הבנין ברחוב פרזידנט. באמצעות הכסף שנאסף במגבית שילם הרב העכט את דמי הקדימה לרכישת הבנין, ובסיוע הנגיד הרב פרשן שילם את יתר הסכום וכן פרע את החובות, וכך,

על אחד מקירות הסלון ב'מכון חנה' תלוי ציור גדול של הרבי ואימו הרבנית חנה על רקע בניין המכון, פרי מעשה ידיה של אחת מתלמידות המכון. את הציור המקורי שלחה לרבי, ואחר כך יצרה עותק נוסף, זה התלוי על הקיר.

ביו"ד בשבט תשל"ד, נרכש הבניין באופן רשמי ומאוחר יותר אף זכה ליחס מיוחד במינו מהרבי, כדלהלן.

הבניין היה מחולק לשלוש. בקומת הכניסה היה הסלון, ובו ספות וספריה עם ספרי קריאה וספרי חסידות, כשבחציו השני של הקומה התגוררה משפחה ששימשו כ"הורים" לתלמידות המכון. מטרתם של ה"הורים" הייתה לעזור לתלמידות, ולהשרות אווירה ביתית ב'בית'. מספר פעמים הביע הרבי את רצונו שהמכון יהיה 'בית' לכל דבר, ולא סתם פנימייה, ואף התעניין בפרטים קטנים הקשורים לאווירה הביתית. כך למשל, התעניין ברהיטים שקנו לבית, כשהוא מעיר על פריטים שחסרים.

הרבי מודיע כי ברצונו לבקר בבנין

ביום ט"ו בשבט תשל"ד, התקשרה בבהילות מרת גורארי' לביתה, מרת לבקובסקי, וסיפרה כי זה עתה קיבלה טלפון מהרב חודקוב שהודיע כי הרבי מעוניין לבקר בבניין החדש. טלפון דומה קיבל באותה שעה הרב העכט. הדבר היה לפלא רב משום שעד אז הרבי לא ביקר בשום מוסד (למעט קעמפ "גן ישראל" ו"מחנה אמונה").

כמובן שלמקום נהרו צוות המכון על מנת להכין את הבנין לביקור. כמה נשים הביאו תמונות של הרבי והרבנית ותלו על קירות הבית וכן פילסו את הדרך מהשלג שירד באותו יום.

חדר הסעודות. ליד הקיר השמאלי היה אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א את השיחה בעת ביקורו בליל הסדר

באותה עת הודיעו לפתע מהמזכירות כי הרבי עומד לצאת להתוועדות (!). הקהל ב-770 שלא ידע, כמובן, על תוכנית הביקור המיוחד, לא הצליח להבין בדיוק מהי הסיבה להתוועדות.

בסיום ההתוועדות הופתע הקהל עוד יותר בראותו את הרבי פונה לכיוון רחוב קינגסטון – בדיוק הפוך מרח' ברוקלין, דרך שם נהג

הרבי ללכת לאחר ההתוועדויות לביתו. הרבי הלך בלוויית הרב העכט, כשמאחור משתרך קהל רב, לעבר בית המכון שברחוב פרזידנט!

כשהרבי נכנס לבניין נכחו בו כל הנשים הקשורות למכון: מרת כצמן; מרת קליין; מרת גורארי; מרת בלוי; מרת טלישעווסקי וכמובן מרת לבקובסקי. הרבי נתן חבילת דולרים למרת לבקובסקי באומרו: "לרוחניות המוסד", וחבילה נוספת לרב העכט באומרו: "לגשמיות המוסד". בערבו של אותו יום כתב הרבי מכתב, שנשלח למרת טעמא גורארי' וכמותו גם למרת העכט, ובו הוא מביע את הנחת-רוח שנגרם לו מהביקור במכון, ומברך את המוסד ואת הלומדות בו:

ב"ה, מוצאי חמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות, ה'תשל"ד

ברוקלין, נ.י.

.. ברכה ושלוש!

בהמשך לביקורי בבית החדש של "מכון חנה",

אביע בזה גודל הקורת רוח והנחת רוח שנגרם על ידי ביקור זה, ות"ח לכל אלו שהשתדלו בזה והביאו לזה. ולה בפרט שהיתה בבנין והשתתפה באירגון הביקור וכו'.

ויהי רצון שיהי' בית זה "בית גדול" – ככל הפירושים שבדברי חכמינו ז"ל בזה, ובנקודה הפנימית, אשר כל באי', התלמידות והמורות והמדריכות והמנהלת שליט"א,

ואתם עמם כל התומכות במפעל זה, בטרחה בגופן ובהשתתפות בממונם, שליט"א,

ילכו מחיל אל חיל בכל עניני טוב וקדושה, מתחיל משלושת המצוות לנשים – חנ"ה וגם זה יקרב קיום היעוד בתפלת ונבואת חנה:

עלץ לבי בהוי' גו' רגלי חסידיו ישמור גו' ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו – בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

בברכת הצלחה בכל האמור ולבשורות טובות בכל הענינים.

...

**אברכי הכולל, שבשל
היחס המיוחד של הרבי
לתוכנית, הלוו למכון
את כל הכסף שקיבלו
בחתונתם...**

הביקור הנדיר הזה היווה בעצם פתיחה לביקורים נוספים: כשנקנו רהיטים לבית החדש שוב הודיע הרבי כי ברצונו לבוא לבקר! באותו ביקור סקר הרבי את הרהיטים ואף העיר מספר הערות כגון היכן נמצאות המראות ומדוע אין רדיו (ובזה בא לידי ביטוי רצונו של הרבי 'להוריד' לעולם הגשמי את התלמידות מהעולם 'הרוחני והשמימי' שבו חיו בטרם בואן למכון). בסיום

הביקור העניק הרבי עבור הבית מספר ספרים, כמו בביקורו הראשון, כשהוא מציין שזה עבור הספרייה של המכון.

ביקור נוסף התרחש בהפתעה: בבניין הפנימיה גרו בני הזוג גאנזבורג ששימשו כעין 'הורי בית' לתלמידות. פעם בליל שבת, שעה שהתלמידות סעדו אצל משפחות בשכונה (כפי שהיה נהוג אחת לכמה שבתות) ישבו בני הזוג בחדר הפנימי שמאחורי הסלון והפרוזדור, וסעדו את סעודת השבת. לפתע שמעו נקישות קלות על דלת החדר. הם קמו לפתוח ו... הופתעו לגמרי לראות את הרבי בכבודו ובעצמו ניצב בפתח החדר (כלומר, הרבי נכנס לבית לבדו ועבר את הסלון והפרוזדור): הרבי התנצל על ההפרעה והעיר כי אין זה אחראי להשאיר את הדלת הראשית פתוחה (כאן המקום לציין, שלאחר מכן אירעו מספר גניבות במכון).

"הרבנית" נמצאת בבית זה בכל עת"...

ביקור זה המחיש ביותר כי הרבי מתייחס למכון כביתו שלו. הרבי אף התבטא כי הרבנית נמצאת בבית הזה, וכששאל פעם הרב העכט מתי היא נמצאת שם, ענה הרבי: "בכל עת".

נוסף למקרים מיוחדים במהלך השנה, החל משנת תשל"ד היה הרבי מבקר במכון באופן קבוע בליל הסדר מידי שנה. תלמידות המכון היו מתכוננות זמן רב לבואו של הרבי, בהכנת הפנימיה כראוי לביקורו של מלך. בשנים בהם ירד שלג היו מפלסות בעצמם את הדרך מביתו של הרבי עד למכון, כדי לזכות במצווה.

בליל הסדר, בנוסף לביקור במכון, היה הרבי מבקר במוסדות נוספים: בחדר האוכל של הישיבה, בישיבת הדר התורה, בסדר של עולי איראן ופרס ובמוסד "פרי" לעולי רוסיה. לביקורים היו מתלווים המזכירים, הרב העכט וחסידים נוספים. אך יחס מיוחד במינו קיבל מכון חנה. פעם כשיצא הרבי ממוסד אחד ופנה לעבר "מכון חנה", אמר לרב העכט: "יעצט גיי איך אהיים" [=עתה הולך הנני הביתה]...

הרבי היה מבקר בכל חדר בבניין ועולה לקומות העליונות להסתובב בחדרי הפנימיה, כשכל חדר זוכה לביקור ייחודי. הרה"ח ר' איצ'קה גאנזבורג (שהיה מתגורר עם רעייתו בבנין המכון, כ"הורי" הבית) היה מספר כי כשיצא הרבי מהחדרים, היה מהלך כשגבו לאחר ופניו לתוך החדר(!).

באחת השנים הביאה אחת מתלמידות המכון אגרטל פרחים חדש וסידרה אותו בצורות

השיחה שאמר הרבי לתלמידות "מכון חנה" תחיינה בביקור האחרון (לע"ע)

ליל א' דחג הפסח ה'תשמ"א

- מוגה -
(תרגום מאידית)

פסח כשר ושמח.

היות שחג הפסח הוא "ראש לרגלים", זאת אומרת שאז היא ההתחלה של כל הימים-טובים והענינים דכל השנה - שתמשיכו את הכשרות והשמחה מחג הפסח בכל השנה כולה.

ולהשפיע כן גם על הקרובים והמשפחות שלכן, גם הנמצאים במקומות אחרים.

וכשם שחג הפסח הוא "זמן חרותנו" - שישתחררו מכל הענינים שצריך להשתחרר מהם.

ומכיון שבשנה זו נכנסים לפסח מיד לאחר שבת, ששבת ענינו תענוג - שתמשיכו גם את התענוג בכל השנה כולה.

וכל אלה הזקוקות לשידוך טוב - שיהיה להם שידוך טוב, טוב בגשמיות וברוחניות (לשנה הבאה תעשו את הסדר עם משפחה משלכם, וגם עם (קיום מצות) הכנסת אורחים).

שונות בארון ריק שעמד בסלון. כשנכנס הרבי לחדר והתבונן על הפריטים שעמדו שם, השתהה מספר רגעים ליד הפרחים כשהוא בוחן אותם מקרוב, הנאה רבה הייתה ניכרת בפניו הקדושות.

לאחר הסיור בקומת הכניסה והקומות העליונות היה הרבי יורד לקומת המרתף, שם היה חדר האוכל ומקום התכנסות הבנות ל"ליל הסדר", ובמקום זה החל בעצם ה"טקס הרשמי".

בשעת ביקור הרבי בחדר האוכל, נכחו בו גם הצוות הגשמי והרוחני של המכון. תחילה היה הרבי מאחל לכל אחד מאנשי הצוות "גוט יום-טוב", ואחר היה פונה למטבח לאחל "גוט יום טוב" לטבחית, מרת גלפרין.

**הרבי נתן חבילת דולרים
למרת לבקובסקי באומרו:
"לרוחניות המוסד", וחבילה
נוספת לרב העכט באומרו:
"לגשמיות המוסד"**

במטבח היה הרבי מתבונן בכלים ובמאכלים. באחת הפעמים שאל את הטבחית אם היא מכינה במטבח המכון גם אוכל ביתי, כמו שמכינה בביתה שלה, או שיש דברים שהיא מבשלת בבית ולא כאן... מאז, בכל שנה הייתה מקפידה לבשל כל סוג אוכל אפשרי, שיהיה ממש כמו ב'בית'.

אפיזודה דומה התרחשה כאשר לאחר שראה הרבי את כוסות הפלסטיק שיועדו עבור ה-ד' כוסות, פנה בפליאה לרב העכט: "פאר מיידלאך?! ס'פאסט נישט!!" [=עבור הבנות?! זה לא מתאים!!]. שנה לאחר מכן הכוסות כבר הוחלפו לגביעי כסף.

לאחר מכן היה נושא הרבי שיחה בפני התלמידות. במהלך השיחה (ראה מסגרת) היה הרבי מברך את הבנות שבשנה הבאה תזכה כל אחת להיות בבית שלה עם משפחתה. בשיחה זו היה מסתיים הביקור, והרבי היה יוצא מהבניין.

בכל שנה היו התייחסויות שונות מהרבי במהלך הביקור. באחת השנים, אחרי השיחה שנשא הרבי בפני הבנות, פנה הרבי אל מרת גאנזבורג ושאל היכן הנרות. מרת גאנזבורג סימנה לרבי על מקומם, אולם הרבי העיר: "מיר וואנדערט אז איר ווייסט נישט אז שבת ויו"ט דארפ'ן שטיין די ליכט אפ'ן טיש" [=אני מתפלא על שאינכן יודעות כי בשבת ויום טוב הנרות צריכים לעמוד על השולחן]... מאז, כמובן, הנרות הועברו לשולחן הסעודה. בפעם אחרת פנה אליה הרבי ואמר: "א דאנק פאר האדווען מיינע טאכטער" [=תודה שאת מגדלת את הבנות שלי]...

הרבי מגיע לבקר תערוכת יהדות ביו"ט

באחת השנים בסמיכות לחג הפסח, עשה ר' איצ'קה תערוכה על יהדות בביתו שבמכון, וכיוון שהתקרב מועד הביקור של הרבי כתב לרבי כי הוא מסדר לכבודו את המוצגים. אולם מענה הרבי היה בזה הלשון: "י"ט! תערוכה!!" מהמענה הבין ר' איצ'קה כי הרבי לא יבוא לראות את התערוכה, וממילא אין בה כל טעם, והוא פירק אותה.

עת הביקור הגיע, והרבי נכנס ופסע לכיוון הבית (שבקומה הראשונה) כדי... לראות את התערוכה. כמובן שלא היה מה לראות, והרבי הביע את פליאתו: "היכן התערוכה?"... ר' איצ'קה התבלבל לחלוטין, ובסיום הביקור שאל את הרבנים לפשר העניין לפי הבנתם. הם הסבירו כי, לכאורה לכתחילה זו בעיה להכין את התערוכה במיוחד ליו"ט, ולכן הגיב הרבי בפליאה, אולם לאחר שהתערוכה כבר מוכנה – אין שום בעיה לבקר בה.

בשנה אחרת נעצר הרבי על המדרגות ופנה לבנו הקטן של הרה"ח ר' משה פעלער (שליח הרבי במינוסוטה) שעמד שם, ושאל אותו האם הוא יודע בעל-פה ("BY HEART") את ה"מה נשתנה"... הילד השיב בחיוב, והרבי המשיך לחקור, כשהוא מצביע על אביו, הרב משה – האם הוא יודע להשיב לו על הקושיות, והילד ענה שכן. או אז שאלו הרבי – מאחר שקיבלת תשובות בשנה שעברה, מדוע שואל הינך שוב בשנה זו?...

[אגב, למחרת ביקש הרבי לקרוא לרב פעלער לחדרו, והבהיר לו את הדברים שאמר אמש ב"מכון חנה": הרבי הקדים וביאר שבאומרו "BY HEART" התכוון במשמעות המלאה (המילה "BY HEART" יכולה להתפרש 'בעל-פה', אך משמעותה המלאה היא: "בלב"): "האם יודע-מבין בלב" – משום שלילד השואל קשה מדוע חוזרים בכל שנה שוב על הקושיות, לאחר שכבר תורצו בפעם קודמת?].

והרבי השיב על קושיה זו על יסוד הביאור בדא"ח במאמר "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים", הרי שבכל פעם נדרשת יציאת מצרים נעלית יותר מהקודמת (כדי לצאת מה"מצרים" הנוכחי) ותשובתו של האב "עבדים היינו", אף היא בדרגה נעלית יותר. (יו"ט של חג הפסח הוא גם יום הולדתו של הנ"ל, וכשהזכיר זאת אמר לו הרבי שהרעיון הנ"ל הוא גם לגבי יום הולדת).

מאוחר יותר הכניס הרב פעלער את הדברים להגהה והרבי כתב שוב את תמצית הדברים, ובין השאר כתב בכת"ק (ראה צילום): "כולל - שיסבירו בלבביות כזו - שיתורצו הקושיות ויבטלו בהרגשו של הבן (שירגיש שיוצא ממצרים עתה)"...

הרבי מפרט איך לערבב את ה'לעקאח' בעוגה

מלבד הביקורים התכופים, זכו המכון והתלמידות הלומדות בו לקירובים יוצאי דופן מהרבי במהלך כל השנה. מידי שנה, לפני חג הפסח, היתה מרת לבקובסקי מקבלת חבילת מצות עבור המכון, כשהרבי מקדיש לזה שימת לב מיוחדת. פעם, כאשר לא הגיעה מרת לבקובסקי לקבל את המצות, הרבי הביע את תמיהתו על היעדרה, ואף כשניגש הרב העכט לקבל במקומה שאל הרבי: "וואו איז 'ששכר'..." [כשהכוונה היא למרת לבקובסקי שהופקדה לנהל את רוחניות המוסד].

הדבר היה, אגב, כרוך בהסדר מיוחד משום שהיא הייתה האשה היחידה שעברה בחלוקת המצות. היא הייתה נכנסת אפוא מפתח נפרד (הכניסה הראשית) והחלוקה לאנשים הייתה נעצרת לרגע קט כדי שהיא תקבל את המצות עבור מכון חנה. גם מידי ערב יום כיפור נתן הרבי למרת לבקובסקי כמה פרוסות "לעקאח", כשהוא מורה לה לאפות עוגה גדולה

ולערב בה מפרוסות אלו ולחלק מנה לכל תלמידות המכון. (באחת הפעמים היא רצתה לוודא שהבינה את דברי הרבי כראוי, ושאלה כיצד עליה לעשות, והרבי פירט: לפורר ולשים בעוגה...).

"איפה היו המקושרים אלי בשעה שלא היה אוכל לתלמידות!?" והרבי מתח שלשה קווים תחת התיבה "אלי!"

נוסף לכך, מידי שנה בחג הפורים שלח הרבי משלוח מנות לתלמידות. קודם היו התלמידות נותנות את המשלוח לרבי: הן היו באות לבית הרבי ברח' פרזינדט והרבנית הייתה פותחת את הדלת, מקבלת אותן בלבביות ומשוחחת איתן, ובמשך היום הרבי היה נותן משלוח מנות למזכיר הרי"ל גרונר שיעביר למכון.

בהזדמנויות שונות העניק הרבי ספרים שונים עבור תלמידות המכון. את החשיבות הרבה שהרבי ייחס לספריית המכון ניתן היה לראות שכאשר נפטרה סבתה של מרת לבקובסקי, הביע הרבי את דעתו הק' שיעבירו את רכושה לספריית המכון. בין הספרים שנתן הרבי ניתן למצוא כתר שם טוב, מגיד דבריו ליעקב, תניא, סידור, תהלים ומאוחר יותר אף תניא באנגלית.

גם כלפי התלמידות עצמן, גילה הרבי התעניינות מיוחדת: כשקרה ובת מהמכון חלתה - הרבי היה נותן ברכה ושואל ומתעניין בשלומה; גם כשהיו התלמידות עוברות בחלוקת הדולרים זכו להתייחסויות מיוחדות, והרבי היה עונה להן על משאלותיהן בפרטיות.

לדוגמא: למספר תלמידות שביקשו לקבל שם יהודי במקום השם הלועזי - נתן הרבי שם חדש (על פי רוב - בתרגום, או בדומה, לשם הקודם). ובכלל, על המכתבים והדיווחים שהיו הבנות וכן ההנהלה כותבות לרבי - והן היו מדווחות על כל פרט - תמיד ענה הרבי, פעמים בקצרה ולפעמים אף באריכות, כשהוא מתייחס לפרטים קטנים.

מידי שנה, לקראת י"א בניסן היו הבנות נותנות לרבי מתנה לרגל יום ההולדת שלו, מתנה גשמית - כמו עוגה בצורת חת"ת וכדומה, ואף מתנה רוחנית - משניות ב'פרקי אבות' בע"פ, וכיוצא בזה. ותמיד הרבי היה עונה: "תשואות חן תשואות חן". באחת השנים, לרגל י"א ניסן, כתבה כל תלמידה מכתב עם פרטיה ובו גוללה את עברה וסיפור חייה, כשבמהלך המכתב היא מודה לרבי על המהפך שחל בחייה הודות למכון, ולכל מכתב צורף תמונתה של התלמידה. הרבי הגיב בשאלה: מדוע שלחו לו רק התלמידות של הפנימיה; ומה עם שאר התלמידות שבבית הספר וצוות המכון"...

טלטלה: הרבי מוריד את שם המוסד!

על הקירבה המיוחדת של הרבי למכון, ניתן ללמוד במיוחד דווקא מאחת התקופות הקשות בתולדות המכון. פרשייה שכמעט ולא מפורסמת, אך טלטלה קשות את המוסד כולו. תחילתה מרה כלענה, אולם סופה מתוק למדי.

הסיפור החל בשנת תשמ"א, כשהמוסד קיבל תקציבים ממקורות לא מקובלים, הרבי הורה להחזיר מיד את הכסף למקורו. כרגיל במשימות קשות, כל אחד בטוח כי השני ביצע את המשימה, ובפועל הדבר נתקע ולא בוצע. כיוון שכך הודיע הרבי כי הוא מוריד את השם מהמכון - - - (מאז גם הפסיק את ביקורו במכון כליל הסדר - ובעקבות זאת גם את הביקורים בשאר המוסדות).

**מידי ערב יום כיפור
נתן הרבי כמה פרוסות
לעקאח", כשהוא מורה
לאפות עוגה גדולה ולערב
בה מפרוסות אלו**

ההוראה נחתה על הנהלת המכון כרעם ביום בהיר, וזיעזעה קשות את הצוות כולו. מנהלי המכון החלו בשידולים שונים "לרצות" את הרבי שיחוס ויחזיר את השם, אך תמיד נענו בסירוב. כשמרת לבקובסקי שאלה "הרי לכל מעוות יש תשובה, ומהו אפוא התיקון לחטא הלזה?", התבטא הרבי שזהו כדין "חלב שנאכל"... כתחליף לשם שהורד הציע הרבי כי המוסד ייקרא "מכון ליהדות".

הרב העכט ע"ה ניסה אף הוא בכל מיני דרכים לתקן את הענין, אולם את השם הרבי לא החזיר. דווקא בתקופה זו, במהלך ההפצרות להחזיר את השם, התבטא הרבי בצורה מיוחדת וגילה על הקשר האישי (אם אפשר להתבטאות כך) של הרבי למכון. הדבר אירע כאשר הרב העכט טען לפני הרבי: "מה אומר לעולם, לאנ"ש וכו', על כך שהרבי הוריד את השם"? על כך ענה הרבי: "איפה היו המקושרים אלי בשעה שלא היה אוכל לתלמידות!?" והרבי מתח שלשה קווים תחת התיבה "אלי"(!) כל פירוש - מיותר.

בעת כינוס ה"ראלי" לפני ו' תשרי ניצל הרב העכט את ההזדמנות של תרגום השיחות בפני הרבי, ובסיום, בתוך הברכות השגרתיות, סיפר לילדים סיפור: פעם, כשליווה את הרבי לביקור ב"מכון חנה" כליל הסדר שאל את הרבי: מאחר שהבית נקרא על שם ה"אמא" - מתי

אפוא היא נמצאת שם? והרבי ענה: מאחר והבנות הגרות שם הולכות בדרכיה, היא נמצאת שם בכל עת... הרבי שמע כמוכן את הסיפור...

בדיוק מספר ימים קודם לכן כתבו תלמידות המכון מכתב לרבי ובו הן מביעות את חפצן העז שהרבי יואיל להחזיר את השם למכון; ובאותן ימים גם מרת לבקובסקי כתבה בקשה כזו. לאחר הראלי הכניס הרב העכט מכתב לרבי ושאל: "האם אפשר אולי להחזיר למוסד את השם 'מכון חנה'? הרבי מתח קו מחיקה על תיבת 'אולי', ובכך בעצם אישר ש'אפשר להחזיר למוסד את השם 'מכון חנה'!"

יצויין שזהו דבר נדיר ביותר: טרם היה מקרה שהרבי החזיר בחזרה שם שהוריד ממוסד, וזהו אפוא המקום הראשון, וכנראה היחיד, שהרבי החזיר לו את השם, ואף לאחר שהתבטא ביטויים כה חריפים... כשהתקבלה הבשורה במכון, השמחה פרצה מכולם. נשים מכל השכונה באו לחגוג את המאורע המרגש, מאורע שללא ספק היווה עבור כולן המחשה ברורה לגודל חשיבותו וייחוסו של המוסד "מכון חנה".

עד היום פועל המוסד בשכונת קראון הייטס, כאשר מידי שנה לומדות בו עשרות תלמידות, ומנוהל בידי הרב שלמה שי' מאייעסקי.

הגהת הרבי על מכתבו של הרה"ח ר' משה פעלער:

— DOES HE KNOW THE ANSWER?
 כולל - שישבירו בלבביות כזו - שיתורצו הקושיות ויבטלו בהרגשו של הבן
 (שירגיש שיוצא ממצרים עתה)

שלושה סופרים, דוב ראווסקי,
נ. בן-יוחנן (ניסן גורדון) וצבי יאיר
(צבי מאיר שטיינמץ), במאמרי
הערכה שנכתבו על דמותה האצילית
והמלכותית של הרבנית חנה ע"ה,
בסמיכות לזמן ההסתלקות, ואודות
התבטאויותיה על בנה - כ"ק אדמו"ר
מלך המשיח שליט"א

אם בישראל

כיבוד אם

דוב ראווסקי | רשמי היכרות עם הרבנית ומהי הנחמה הגדולה

יתכן

שעדיין מוקדם מדי ל"חלל" את זכרה הנעלה של הרבנית חנה שניאורסון וזכרונה לברכה בידיעות ביאוגרפיות נוקשות, על אף היותן עשירות ומאלפות. אבל כדאי לרשום כאן אי-אלה קווי-אופי בלתי רגילים של הנפטרת הגדולה.

עשרות שנות חייה האחרונות היו שילוב מוזר של סבל וכאב עגומים ביותר מחד, ונחת יהודית־קדושה נעלה ביותר מאידך. שנות התמרורים שלה נשפכו כאילו אל השעות המאושרות של נחת אמהית ב־17 שנות חייה האחרונות, "טו"ב" (17) השנים החיו גם את כל שנות־הסבל הקודמות! אבל בכל התקופות גילתה הרבנית זצ"ל התנהגות נדירה ייחוד יהודי־גאה, אנושי־אינטלקטואלי, וחסידי־מלכותי כזה, שמתאים ליחיד סגולה בלבד.

כותב הטורים פגש לראשונה את הרבנית בבדידותה הנוראה ביותר: זמן קצר לאחר פטירתו של בעלה הגדול בגלותו - והיא נשארה אז גלמודה, ללא קרובים ובנים, במדינה האיומה תחת נסיבות איומות, לא אספר כאן את המאורעות הכרונולוגיים עד היום שבו עברה אל העולם החפשי. מה שהנני רוצה להדגיש הוא, שגם בזמנים המרים, כשהעיקו עליה מאד כאבי לב

עמוקים, היה זה רק כמו אצל חנה של התנ"ך - "רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע": הצער לא רעש, לא געש בקול, אלא זרם דרך אותן תעלות אמונה ובטחון הנעלות, דרך אותם ארחות דעה־רחבה, מקום שם תפלה שקטה ופנימית, תנועת־שפתים שבקושי ניתן להבחין בה, הם הביטוי היחיד כלפי חוץ.

וגם כשהרבנית חנה זצ"ל זכתה - בדיוק כמו חנה של התנ"ך - לקיום המפואר ביותר של היעוד "ונתתיו לה": לראות איך הבן מסור ונתון כל כולו להקב"ה ולכלל ישראל; גם כשהאם ראתה במו עיניה את בנה בדרגה הנישאה ביותר של מנהיג ושופט ישראל - ובקושי נוכל לצייר לעצמנו כמה גדול אז שטף־הנחת בלבה של אם - גם אז גילתה יושר אצילי בלתי רגיל. גם בדברי התודה שלה אל הקב"ה הורגשה אותה ענוה לא־מזוייפת שערכה גדל כאשר היא גלוית לגדלות אמיתית; גדלות־עניויות עליה נאמר "במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנות". בכל דבריה אודות בנה לא יכולת לשמוע מעולם אף שמץ של נגיעה אישית, ונימה כלשהי של השתייכות־זכאות עצמית.

...

ודאי שהצער הוא עמוק עמוק - כי ניטלה מרבים האפשרות ליהנות מהקירבה לאישיות זו, שבצורה כה שקטה, שבקושי ניתן להבחין בה, הקרינה נועם רוחני והשפעה מלהיבה במדה כה גדולה; ודאי חשים באבידה הגדולה, כשעשרות עשרות

(1) ועד כמה תואמים הדברים את פירושו של בנה שליט"א על ידי "יחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" בנחת טוב, אז "יחי ימי יעקב שני חייו", שנים אלו החיו את כל אותן "שבע שנים וארבעים ומאת שנה".

הרבנית עם בנה - הרבי מלך המשיח שליט"א - פאריז תש"ז

היתה זאת דוגמא של כיבוד אם בעל רום שמימי, וביחד עם זה בעל עומק אנושי גדול ביותר! כל תנועה, כל פניה וחיוך מלא האור של הבן, נשמו דרך ארץ והערצה כה שקופה, ריסון כה מלכותי של סערת־רגש! וכל מבט חוזר של האם אל הבן, יבלח"ט, כל הרמת עינים שלה הראו כבראי בצורה כה יפה־צנועה, כה אלגנטית־מגבילה את נביעת אהבת אם, שהיתה ביחד עם זאת מוארת בזהר עדין ודק של הערצה, כפי שרק אם כזו יכולה לבטא כלפי בן כזה. תמונות כאלו "חישמלו" את הרואים והגבירו את רוחניותם.

אולם יש בזה מוטיב כללי - כרוני, כביכול, שהופך את האבידה לכואבת יותר. זאת מחלה אנושית עתיקה להרגיש את חשיבותו של דבר, של אדם, רק לאחר שאינם עוד. כל עוד שהדבר או האדם נמצא עמנו. אנו מקבלים אותם ברגש של טבעיות־קיום, העושה את יקרותם הנדירה לפשוט מכיון שהוא ישנו, אין אנו טורחים כהוגן לרדת לעומק ולהוציא את העושר העמוק לאור. רק כשהאבידה חותכת חיתוך חד לתוך טמטום הלב והמוח, מתעוררים רצון ותשוקה מאוחרים אלה.

איש איבדו "מקום מקלט" כה נפלא שם ניתן היה להשיח מעל לב כואב - והמלה "מקלט" כאן אינה קישוט־מליצי: עד ימי חייה האחרונים היא נשארה תמיד אותה מקשיבה ומקבלת נדירה של בעיות אנושיות שונות ומשתתפת בצערם של הבריות מלה הגיונית וזהירה שלה; הערה קולעת; אפילו מבט פקחי־חודר שלה - שלא אחת אמר יותר מאשר מלים (במקום שמלים לא היו מסוגלות כלל להביע כל אלה) - ליטפו רוחו של איש. חיוכה המזהיר (ומי שיש לו עין חדה יוכל להבחין בדמיון לחיוך הנהדר על פניו הקדושים והמוארים של בנה, יבלח"ט, כ"ק אדמו"ר שליט"א) כמעט שלא ירד מעל פניה כשהיתה מקבלת מישו - ללא הבדל מי הוא ובלי התחשבות בעייפותה וחולשתה באותה שעה. כה רבים מאתנו ניצלו את העדינות הבדלחית־מזוקקת שלה עד לאותם דקות של אחריתה הבדודה!

ובודאי רוטט הלב בכאב, כי לא נוכל עוד להשביע את האינסטינקט הטוב שלנו וערגת־נשמתנו לחוייה נהדרת - כשראינו לפעמים את היחס ההדדי בין האם הגדולה ובנה, יבלח"ט, המנהיג ישראל - שהגיע מזמן לזמן גם לעין מן הצד:

אביה - הרה"ג הרה"ח הר"ר מאיר שלמה הלוי ינובסקי

גם כשהיתה מדברת על בנה, על גדולתו בתורה ובחסידות ועל דמותו של בעלה הגדול, אף אז הבריקה דמעה בעיניה

עליה השלום ודמותה המוארת תלטף תמיד את לבנו. עם הפרדה מאתנו, נתחדש ברגש שלנו פירוש נוסף במאמר חז"ל: "דשביק חיים לכל חי" (המנוח השאיר חיים לכל מי שחי) כי היא השאירה לנו "חתיכת חיים" - לא רק במובן הרוחני, כפי פירוש תורת החסידות, אלא במובן אנושי פשוט: זכרה יפכה תמידית תמיד בנשמותינו בחמימות חיה.

כשרגעי המהומה לאחר הפטירה שכנו קמעא, החלה לנקר במוח המחשבה: מדוע לא התעמקנו יותר כדי ללמוד מאישיות כה נעלית. כשהיתה עדיין בעלמא דין? הפקנו ממנה תועלת רק למען הטבת חיינו במעשה. אבל הזנחנו את הלימוד הראוי מהרוממות הפנימית והתקיפות הרוחנית ששכנו כה עמוק בתוכה ושקבלנו אותם במין שטחיות שכזו.

במה נוכל להינחם לאור צעריהאבל, לאור הכאב העמוק הגשמי והרוחני בלבו הגדול של רבנו שליט"א? ישנם רגעים מיוחדים כאלו המוכרחים למצוא את ביטויים בצורה של "ידום אהרן". אין מלים שיוכלו לבטא צער וכאב שמימי. מלים לא - אבל מעשים כן: דוקא מעשים פשוטים, כידוע, "מגיעים" למעלה מעלה! ועל ידי מעשים משופרים, על ידי מעשים שיגשימו את כל הערכים האידיאליים ויופי המורלי של האם, נוכל - וחובתנו לעשות זאת - להקל את כאבי הבן ולהכניס קצת נחת ללבו הקדוש של רבנו שליט"א

ברכת־ניחום אחת כן תתבטא כאן: כשם שבנה של חנה של התנ"ך משח והביא לישראל את המלך הראשון של ישראל - כן יגלה ויביא בנה של הרבנית חנה זצ"ל את כלל ישראל למלך ישראל האחרון, הגדול והקדוש ביותר - מלך המשיח, ושוב תשמע שירת האמהות של שופטי ישראל - של חנה של התנ"ך, של הרבנית חנה זצ"ל ושל כל ישראל - הקיצו ורננו שוכני עפר!

ועד אז - יעמוד תמיד לנגד עינינו חיוכה המזהיר, הפקת, העדין והחודר של הרבנית

ימי צער ושמחה

נ. בן יוחנן | הימים בהם נאלצה להיפרד מבנה; חתונת הרבי בשהותה בגלות

לאחר

כל שיחה עם אמו של הרבי שליט"א,

הרבנית חנה שניאורסון ז"ל, היתה עולה ברעיוני שירת חנה, שירתה של אם גדולה בישראל אשר לאחר שנים של סבל ויסורים נתברכה בבן שנעשה נביא בישראל.

צרות ועינויים כה כבדים עברו עליה, היא סבלה ואת הכאב כלאה בתוכה, רק השפתים היו נעות בתפלה... שנים של בדידות וגעגועים - אבל סוף סוף הגיעה תקופה של "עלץ לבי בה'", כאשר לבה של האם נתמלאה שמחה וקרנה התרוממה.

כדי למנוע מהבן עגמת נפש, התאמצה האם והחזיקה מעמד כלפי חוץ, אולם לבה נפצע קשות באותו יום

עם בנה בפריז בשנת תש"ז.

אך מבעד לעננים הסמיכים של הצרות שעברו עליה במשך חייה הססגונית, האירה וזרחה תמיד "שירת חנה", שירתה של אם, אשר בשנות חייה האחרונות שאבה מלא חפנים של נחת מבנה הבכור, הרבי שליט"א.

גם כשהיתה מדברת על בנה, על גדלותו בתורה ובחסידות ועל דמותו של בעלה הגדול שראתה בו, אף אז הבריקה דמעה בעיניה. אבל החיוך שעל פניה העיד כי זו דמעת אושר הבאה כשכר על דמעות כה רבות של צער ועצב.

השעות הקשות והמכאיבות ביותר בחייה היו בראשית שנת תרפ"ח (סוף 1927) ובחודש אב שנת תש"ד (1944).

בתחלת תרפ"ח ליוותה את בנה הבכור ללנינגרד, משם נסע לריגה, מקום שאליו כבר הגיע כשבוע ומחצה לפני כן, חותנו לעתיד: הרבי ר' יוסף יצחק זצ"ל.

לאור המצב ששרר אז בברית המועצות לא היה כל סיכוי בדרך הטבע, כי האם והבן יתראו שוב אי פעם. לקראת חג הסוכות - עד לאחר שבת בראשית - בא הבן הביתה, אל הוריו ביקטרינוסלב, כדי להפרד מהם טרם צאתו לריגה. את השירה והריקודים של אותו חג שמחת תורה היא לא שכחה עד לנשימתה האחרונה. כאילו מתוך כוונה להשכיח מלב כל, כי אולי זהו ריקוד-שמחת תורה האחרון בבית, תחת קורת גג אחת עם המשפחה, הוא היה רענן ועליו בצורה בלתי רגילה וכן שימח את כל הנוכחים בבית הכנסת ובבית. לאחר החג, ביום חמישי

כמלכה הנושאת את כתרה של בת טובים ואשת חבר בצורה כה מלכותית, היתה מתרכזת תמיד בשיחותינו על העבר, על השנים הראשונות לאחר נישואיה, כשבעלה היה סמוך על שלחן אביה הרב מאיר שלמה ינובסקי, רבה של ניקוליוב; על השנים המאוחרות יותר, כאשר בעלה ישב על כס הרבנות ביקטרינוסלב; על השנים המאוחרות עוד יותר, השנים הטרגיות של מאסרו וגלותו בקזכסטן, שם נשם את נשימתו האחרונה והוא בן 66 שנה; ועל שנות הנידודים של נעיונד - עד שהתאחדה

בעלה - הרה"ג הרה"ח הר"ר לוי יצחק שניאורסאהן

בשבוע. יצאה האם ללוות את בנה בדרכו ללנינגרד. את השבת שבתו בקורסק, וביום הראשון לפני הצהריים הם הגיעו ללנינגרד וסרו אל ביתו של הרב דלוגה. החסידים באו להיפרד מחתנו המיועד של הרבי הריי"צ, כשבראשם של אלו שהתעסקו נמרצות בליווי - ר' יענקל זשוראוויצער, החסיד האגדי אשר לעג למוות בפניו בעבודתו לטובת היהדות בתנאים הקשים ביותר.

כדי למנוע מהבן עגמת נפש, התאמצה האם והחזיקה מעמד כלפי חוץ, אולם לבה נפצע קשות באותו יום. היא שלחה את בנה הבכור לדרך רחוקה, תוך אידיעה אם תוכל לשוב לראותו אי פעם.

כעבור עשרים שנה בקירוב, באביב תש"ז (1947), בא הבן לפריז לקבל את פני אמו. אשר הגיעה לשם לאחר נדודים קשים דרך גבולות ומדינות. המפגש עם הבן נסך בה נחת והנאה, זו הפעם הראשונה לאחר שנים רבות של סבל. בקורו זה בפריז היה גורלי גם מנקודת מבט אחרת. בפריז - סיפרה הרבנית - הכירוהו החסידים יוצאי רוסיה, ומאז הם לא הרפו ממנו.

בשנית נפצע לבה קשות עת עמדה ליד קברו הטרי של בעלה, הרב הגאון רבי לוי יצחק שניאורסון, אשר הלך לעולמו בקזכסטן הנדחת, בקיץ 1944.

ארבע שנים היא היתה שותפה לגורל בעלה בבקתה כפרית בכפר שנקרא בשם צ'אילי לשם הוגלה בגלל פעילותו ה"קונטר-רבולוציוני", בגלל סירובו להפסיק את עבודתו ומאבקו למען יהודים ויהדות ברוסיה האדומה.

ארבע שנים נאלצו להתגורר באי נדח בין נכרים עוינים וחזירים. רק ספר תהלים וספר משניות היו להם, ומשני ספרים אלו

שאבו חיות ותקוה. בשמחת תורה היא היתה עומדת מן הצד ומסתכלת כיצד אומר בעלה "אתה הראית" בקול רם. וכיצד הוא מפזז ורוקד את כל שבעת ההקפות כשספר המשניות צמוד ללבו.

עוד בהיותו ביקטרינוסלב. טרם ידעה את המקום אליו הוגלה בעלה, הגיע אליה מכתב מהמחותנת, הרבנית נחמה דינה שניאורסון ע"ה, שבו נאמר כי הבת ובעלה מתעתדים להגר לארצות הברית, אולם אם אמנם הצליחו להגיע לאמריקה, זאת לא ידעה.

הבן הריץ מברקים מניו יורק לטשקנט, לברר היכן נמצאת אמו ומה קורה עמה, אך היא חששה לצאת ממחבואה, מחמת העינים הזדוניות אשר הביטו תמיד בעקמומיות על מי שנשא את השם שניאורסון.

לאחר פטירת בעלה נשארה בודדה, בלי לדעת מה עלה בגורל שלשת בניה, ובתוכם הבן הבכור, אשר כבר התגורר אז בארצות הברית.

גם לפצע הזה מצאה נוחם ומרפא, בקירבה לרבי שליט"א. שבו היא ראתה את היורש של בעלה בגאונות ובקיאות, הן בנגלה והן בנסתר.

"בעלי, לא זו בלבד שאהבו כפי שאב אוהב את בנו, אלא העריך אותו והתייעץ עמו בענינים שונים מגיל צעיר ביותר" ...ואף היא, לא זו בלבד שאהבה אותו כפי שאם אוהבת את בנה, אלא העריכה אותו בתור צדיק וגאון.

אך גם דאגה לו כאם הדואגת לבנה. "יש לו ג'וב קשה" - העירה פעם ברצינות יותר מאשר בהלצה, בעת שיחה אודות יום-העבודה העמוס של הרבי שליט"א, יום הנמשך כל הלילה עד לפנות בקר.

זכורני, כששאלתי אותה פעם מדוע אינה אומרת לבנה לשמור קצת על בריאותה ולא לקבל אנשים במשך כל הלילה, השיבה בהלצה: ר' יצחק אלחנן היה אומר, שאנשים מצייתים לו בגלל שהוא אף פעם לא מצווה למישהו לעשות דבר. אולם תוך כדי דיבור הוסיפה שהיא כן אומרת לו זאת, "אני אומרת לו זאת באופן שאני מבנה... אבל הוא שותק ואינו עונה".

בעת שיחתנו האחרונה בביתה שברחוב פרידינט, ספרה הרבנית על השמחה הגדולה ששררה בביתם ביקטרינוסלב, ביום שלישי אור ליום רביעי, י"ד אור לט"ו כסלו תרפ"ט, כאשר בנה הלך אל החופה בוורשא עם הרבנית חיה מושקא תחי', בתו האמצעית של הרבי הריי"צ.

ר' מיכאל דבורקין ניגן בכנור את ניגון אדמו"ר הזקן, ור' זלמן ווילנקין, מי שהיה אחד ה'מלמדים' הראשונים של הרבי שליט"א ביקטרינוסלב (נפטר בניו-יורק באייר תשכ"ד), רקד על השלחן וקרא בקול:

"אני זכיתי" (הוא התכוון לזכות שנפלה בחלקו להיות מלמדו של חתן כזה). שני דייני העיר, שלא נמנו עם עדת החסידים, היו שרויים בשמחה גדולה, ואחד מהם בהיותו ב'גילופין' הפך את שרוולי חליפתו עם הבטנה לחוץ ורקד משל היתה זו שמחתו הפרטית. בין המוחותנים הראשיים היה גם הנוטריון העירוני, מר טוברובסקי, נכדו של ר' יצחק אלחנן.

נכבדי הקהילה הביאו דורון לשמחה שנערכה בבית הרב: עוגה ענקית שעליה היו רשומים שמות כל חברי הקהילה. עבור החתן הביאו כמתנה את שלחן העבודה של הגרף איגנטוב עם כל עשרות מכשירי הכתיבה שבגללם הוא התפרסם לשלחן העבודה הוצמדה טבלה עם שם העיר, שמות החתן-כלה ויחוסיהם.

באותו לילה הורץ מברק מזל-טוב לוורשא, מברק בן 105 מלים, אשר "מפת השלחן נרטבה מדמעותיו של בעלי בעת כתיבת המברק".

בדברה היא חוותה מחדש את הפחד ששרר באותה שמחה שחגגה הרחק ממקום החתונה, אך הפעם קרנו פניה מנחת מכך שהיא קרובה לבן, והבן קרוב אליה.

ואין נוחם גדול יותר לבנה, מאשר הידיעה ש-17 השנים האחרונות לחייה נהפכו - תודות לו - לשנים ספוגות אושר ונחת, ובמדה גדולה הם היוו פיצוי על שנות הצער והיסורים שעברו עליה.

כי רק הודות לנחת ששאבה מבנה, נשמע מכל מלה שלה הצליל של "שירת חנה".

"אל הנער הזה התפללתי"

צבי יאיר | מה אירע כשהרבי הניח תפילין ברכבת?

עדיין

טרי הפצע. החלל הריק אשר היא הותירה אחריה - זועק. העיניים טרם הסתגלו לחושך לאחר שכבה האור.

היה זה אור שקט ללא רעש, ללא המולה. אור שהאיר בחום שקט, וחימם באור חרישי אור שהביא לריענון והתרוממות הנפש. ההבנה העמוקה, הידידות הלבבית, החיוך המלא פקחות, המבט החודר והנבון ומלות הנוחם של חיזוק וברכה - לא ימושו אף פעם מזכרונו של מי אשר עבר אייפֿעם על מפתן ביתה הצנוע.

אך גם עצם הידיעה כשלעצמה, כי היא מתהלכת בינינו - חיממה לבבות כל: "האמא של הרבי". היא היתה בת מלכים. כל מלה, כל תנועה - היתה אריסטוקרטית, ויחד עם זאת כה טבעי ופשוט וגלוי־לב. רק נסיכה מלידה יכולה לאחד בתוכה את שני ההפכים הללו.

אוצר־אנושי זה איבדנו. עד כמה דלונו. פנה זיוה - עוברים ליד הבית, מקום בו היא קבעה משכנה בשנות חייה האחרונות, והלב נצבט. צועדים באותן הרחובות בהן היא היתה עוברת לעבר 'איסטון פארקווי', ואשר בהן גם היה חולף בצעדים זריזים - בנה הגדול הרבי שליט"א, בביקורו היום־יומי, שהפך לחוק־בל יעבור. דרכי 'קינגסטון אווניו' אבלות... אבלות הרחובות שהובילו הלך ושוב... החוטים הסממיים אשר נטוו בין שתי הדירות הללו - נקרעו...

האם - פרק בפני עצמו היה התיחסותה של אשה מופלאה זו אל התפקיד הנעלה הגדל והולך ללא הרף של בנה הרבי

שליט"א, המוכר ומוכתר כמנהיג הדור. יחס זה לא היה בו כל נימה של התפארות או גאווה, תגובה שהיא כשלעצמה היא תגובה טבעית המאפיינת כל אמא שזכתה לנחת מסוג שכזה.

את האדרת של "אשרי יולדתו" היא לבשה בענות־חן ובישוב הדעת. את כתר "אם המלך" היא נשאה בהדרת קדש אימפרסונלית, כחפץ של מצוה.

בהזדמנויות נדירות, כאשר תוך זהירות והתאפקות, היתה משוחחת אודות בנה שליט"א, היו שומעים ממנה לא אחת מין רמז עדין הנרמז בין השיטין אם זו תזכורת קצרה, דרך אגב, אודות מתיקות אמירת התהלים שלו בשבת אחר הצהרים כשהוא מתהלך בחדר הלון ושוב ו"מתיקות המילות לא ימושו ממנה עד עולם"... או שהיה זה סיפור על אפיזודה שאירע בימי שחרותו של הרבי שליט"א, כמעט תמיד היה מתלווה לדבריה מין צליל שכמעט ולא הורגש, כמי שאומרת אתם מכירים אותו היום; ואני ידעתי זה כבר מי הוא...

ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו. מכיון ו"דברי צדיקים חיים וקיימים לעד", יורשה לי בזאת לספר תוכן קצר מסיפור אשר כתב שורות אלו היתה לו הזכות לשמוע מפיה, חודש ימים לפני פטירתה.

הדבר קרה בראשית שנת תרפ"ח, כאשר הרבנית ע"ה ליוותה כברת דרך את בנה יבלח"ט, הרבי שליט"א, עת יצא לריגה אל חותנו המיועד, אדמו"ר נ"ע. המחלקה שבה נסעו ברכבת היתה מלאה בהמון גויים

הרבי בהלויית אמו - ז' תשרי תשכ"ה

נבערים, פועלים ואיכרים. כידוע הגיעה באותה שנה ההסתה האנטי־דתית ברוסיה לשיאה. והנה הגיעה שעת תפלת שחרית. הרבי שליט"א קם ממקומו, מוציא

את שקית התפילין ועומד להתפלל.

אשר גם באפלת הגלות הם נבעו אצלו כמעין המתגבר.

בהקשר לכך היא סיפרה לי, שפעם אחת ביום ב' בניסן, יום ההילולא של רבו הנערץ והקדוש, אדמו"ר הרש"ב, אמר לה בעלה הרב הגאון הצדיק רבי לוי יצחק זצ"ל: "היום הוא ב' ניסן. מן הצורך לומר דברי תורה - אך אין עם מי. מן הצורך, איפוא, לרשום הדברים - אך אין על מה (ניר היה מצרך יקר־ערך ביותר). נו, נחשוב...". בעלי התיישב אז על כסאו ונשאר אחוז בשרעפי מחשבותיו שעות אחדות אפשר היה לחוש ממש כיצד הוא מרעיש עולמות..."

...

טרי עדיין הכאב טרם הגיעה העת להעריך נכונה את האישיות קורנת־שללי האורות, אשר נקראה בשם "הרבנית חנה שניאורסון": בת־הלוייה הנאמנה והמסורה של גאון וצדיק זצ"ל, האם האהובה והמופלאה של נשיא הדור שליט"א, והיא עצמה מלומדת, צדקת, אשה חכמה ואשת חיל, אשר על כגון דא אמר שלמה המלך: "עוז והדר לבושה, ותשחק ליום אחרון".

עולם מוקיר תודה מכופף קומתו לפני קברה הרענן.

אין מלים לתאר את הפחד שנפל עלי ספרה הרבנית ע"ה. כל אברי רעדו: מה יעולל לו ההמון הנבער?... היכו אותו? ואולי יזרקוהו ח"ו מבעד לחלון?... אולם כאן התחולל פלא עצום הנוסעים קמו לפתע ממקומותיהם ונעמדו מסביבו כדי להוות חומת־אדם שתסוכך עליו. כך עמד ההמון סביב בני, הרבי שליט"א, עד שגמר להניח שני זוגות תפילין וסיים. בשלוח את תפלתו. מעשה זה - סיימה הרבנית ע"ה דבריה - הוא אצלי פלא מופלא עד היום הזה.

מי יודע כמה מאורעות וחוויות אשר לא ניתנות להערכה מבחינת ערכם ההיסטורי לקחה הרבנית ע"ה עמה מאשר עברו על חייה העשירים והפוריים במשך תקופה של למעלה מיובל ומחצה שנים.

בת־לוייה במסירות נפש - ידוע שכאשר הגלו את בעלה הגאון הצדיק והמקובל בגלל עבודתו במסירות־נפש למען היהדות ברוסיה הבולשביקית, שיתפה היא מרצונה החפשי את עצמה בגורלו בשנות סבל הגלות. בנה, הרבי שליט"א, סיפר פעם בעת התועדות, אי אלו תחבולות היתה מתחבלת כדי להשיג סוגי דיו שונים למען ספק אותם לבעלה זצ"ל כדי שיוכל לרשום את חידושיו בתורת הנגלה ובתורת הנסתר,

הדרך המיוחדת של הרבי שליט"א בלימוד רש"י על התורה • הגהות בכתי"ק כ"ק אד"ש על מכתבו של הרה"ח ר' יוסף הלוי ע"ה ויינברג

הרה"ח ר' יוסף הלוי ע"ה ויינברג נהג למסור בכל מוצאי־שבת - כחלק משיעורו בתניא ברדיו - תמצית משיחותיו של הרבי מלך המשיח שליט"א באותה תקופה.

לפנינו מכתבו אל הרבי, כנראה מתחילת שנת תשכ"ה.

בחלק הראשון של מכתבו הוא שואל את הרבי מה עדיף, האם למסור נקודות כלליות מהשיחות אף שעיי"ז יחסרו פרטים, או שמא עדיף לחזור שיחות מסודרות עם הפרטים, ככל שיתיר הזמן.

הרבי שליט"א ענה לו על כך בכתי"ק: לא יגביל את־עצמו בזה. ובכל פעם - יבחר באופן שמשער שימסור בחיות יותר תוכן השיחות דאז.

בחלק השני של מכתבו הוא כותב הקדמה אותה ימסור ברדיו, אודות התועדויות הרבי שליט"א בשנת תשכ"ה, לעילוי נשמת אמו הרבנית חנה ע"ה, וכמובן - על הדרך המיוחדת של לימוד רש"י על התורה, שהחל הרבי בקשר לכך.

על הקדמה זו תיקן הרבי שליט"א כמה תיקונים.

יש לציין כי הקדמה זו, כמו השיעור בכלל, נמסרה בשפת האידית. התיקונים מועתקים גם בתרגום חופשי ללה"ק.

על מה שכתב שבשנה זו יתוועד הרבי בע"ה "יעדער שבת" [=בכל שבת] תיקן הרבי: אויך אין אנדענדע שבתים [=גם בשבתות נוספות (מלבד שבת־מברכים ושבתות של יומי דפגרא)].

על הנכתב שזהו לימוד ברבים לעילוי נשמת אמו של הרבי שליט"א, הרבנית הצדקנית נ"ע, הוסיף הרבי את שמה: חנה בת הרב מאיר שלמה.

על מה שכתב: "והלימוד הוא באופן שהרבי שליט"א, כשהחומש פתוח לפניו, מבאר פסוק בחומש עם רש"י שעליו - על פי דרך החסידות ומפיק מכך הוראה בעבודת ה' וענין של התעוררות" - תיקן הרבי:

במשפט "והלימוד הוא באופן" הוסיף: "הלימוד בכלל הוא באופן".

הרבי מחק את המילים "כשהחומש פתוח לפניו".

לאחר המילים "מבאר פסוק בחומש" הוסיף הרבי: פון דער סדרה [=מפרשת השבוע].

בתוך המשפט הנכתב בהמשך: "באופן לימוד זה זהו תורה שבכתב יחד עם תורה שבעל פה" הוסיף הרבי: "באופן לימוד זה זהו תורה שבכתב יחד און פאראיינציגט [=ומתאחדת] עם תורה שבעל פה".

במקור נכתב: "והלימוד זה הוא שילוב של נגלה דתורה ופנימיות התורה, שכן מדרשי חז"ל שרש"י מביאם כפשוטם הם הרי נגלה דתורה, וכפי שהרבי שליט"א הזכיר בשבוע שעבר בשם הרבי ה"צמח צדק" שרש"י על החומש הוא "יינה של תורה" - פנימיות התורה".

הרבי שליט"א תיקן:

1. במשפט "והלימוד זה הוא שילוב" הוסיף הרבי: "והלימוד זה הוא אויך [=גם] שילוב".

2. בנכתב "שכן מדרשי חז"ל שרש"י מביאם כפשוטם הם הרי נגלה דתורה" הוסיף הרבי: "שכן פשט הפסוק און [=ו] מדרשי חז"ל שרש"י מביאם כפשוטם הם הרי נגלה דתורה".

ועל הנאמר שם בשמו של ה"צמח צדק" הורה הרבי שליט"א:

להעתיק הלשון מהיום יום (כט שבט).

אמונה לזהטת

נאומו של הגה"ח
הרב מרדכי
שמואל שי'
אשכנזי, חבר בי"ד
רבני חב"ד באה"ק
ומד"א כפר חב"ד
• כינוס פעילים -
שבט תשנ"ה

חיזוק האמונה ב'יחי אדוננו'
- מחזקת ב'דרכי החסידים'

תפקידם של הרבנים

ברוך השם באתי הנה, קצת מאוחר, אבל הגעתי. הרגשתי צורך להגיע לכאן משום שאני חושב שאחד העניינים המוטלים על כתפיו של כל רב חב"די היום, הוא לבצע את מה שהוא קיבל מהרבי בשנת תשמ"ח בשיחה הידועה של ב' אדר.

השליחות של רב חסידי היום היא לחזק את ענייני האמונה אצל חסידים, וזה מה שהרבי הטיל עליו. הוא אף פעם לא הוסמך לדברים אחרים; לא לענות על שידוכים ולא על רפואות, לא לתת ברכות ועל אחת כמה וכמה לא לתת קללות.

בכל אופן, מה שכן נתנו לרב, זה לחזק את האמונה הפשוטה אצל חסידים ואת הקשר בין חסידים לרבי.

קשר בין חסידים לרבי התחיל מהתגלות הבעש"ט, ובמיוחד מזמן אדמו"ר הזקן. אבל הקשר שלנו עם הרבי שלנו הוא לא רק קשר בין חסידים לרבי, בין אבא לבנים, אלא בנקודה הזאת של המשיח. דרכנו הרבי הפיץ את הבשורה ש"הנה זה משיח בא", וכל ענייני האמונה שהרבי נתן לפרסם ולהדפיס ולהפיץ ברבים.

ותפקידו של רב הוא לראות ולהשתדל, ובאחריותו הדברים, שהדברים יפורסמו וייושמו למטה מעשרה טפחים. בפועל ממש.

זו השליחות, ולזה התכוון הרבי בשיחתו הידועה אז, בתשמ"ח, ואח"כ במשך כל הזמן. ובמילא הענין מחייב מצד עצמו לבוא לכאן לכינוס, במיוחד שרואים בלי עין רעה למעלה מכמה מעשרות אנ"ש, שלוחים, שמתכנסים ביחד, מתחזקים ומחזקים, והעיקר, מתווים דרכי פעולה בקשר לעתיד.

הדובר הקודם, הרב יורקוביץ, סיפר על השקלא וטריא שהיתה בין הרבנים האם כן להגיד "יחי" ... אני לא רוצה להוציא מפי את המילה ההפכית (את הקס"ד שח"ו לא לומר!),

כולם מאמינים! אין ויכוח בין הרבנים! היתה אסיפה אצלי בבית, וכל אחד מהרבנים אמר: אני אצלי בבית? בודאי שהילדים והנכדים שלי יאמרו "יחי אדוננו"!

הייתי בין אלו שצעקו והכריזו באסיפת הרבנים: "אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם!", אנחנו כולנו מאמינים באמונה שלימה ברבי, שהוא יגאלנו, והוא הוא אדוננו משיחנו וכו'!

איך בודקים היכן נמצאת האמת?

תמיד היה ידוע אצל חסידים, שנמצאים בפרשת דרכים. הרי לכל יהודי, מידי יום, יש לו כל מיני בעיות וקושיות, כמובן היו את התקופות שהיו שואלים את הרבי, וחסידים זכו לתשובות גלויות.

אבל היו גם מקרים, במאה ושמונים שנה האחרונות, מאז שנוסדה חסידות חב"ד, שחסיד לא תמיד היה בקשר טלפוני או מכתבי עם הרבי, והוא לא ידע מה לעשות. היו פנים לכאן והיו פנים לכאן, סברא לכאן וסברא לכאן. מה חסיד היה עושה במקרה כזה?

הייתה קבלה אצל חסידים, וזה מרומז בספר התניא קדישא. שכשיש ספיקות שקשורות לתורה, לעבודה וליראת שמים, האם ללמוד או לא, להיכנס לישיבה או לא, להפיץ את העניין או לא, מה לעשות, האם הולכים בדרך הנכונה או שגורמים לחילול השם – התשובה לכך היתה מקובלת אצל חסידים:

אבל אני גם השתתפתי אז בדיונים של הרבנים. אומר לכם את האמת, שגם לי היו ספקות, אני בסה"כ בשר ודם, ומי יודע אם אני הולך בדרך הנכונה, בפרט שציבור גדול בחב"ד טוען כך וציבור אחר טוען כך. אמנם החלטנו מה שהחלטנו ואני שמח שהקב"ה נתן לי את הזכות המיוחדת להיות בין אלו המאמינים, ואני לא יודע למה דוקא אני זכיתי לזכות הזאת, ואני מודה לקב"ה בכל יום ויום.

אני יכול לומר לכם בפה מלא. אני נמצא פה בתוך קיבוץ של עשרות מאנ"ש, אנחנו מדברים כמו אחים. הרבי שילם לי אישית בתקופה הזאת בענינים שקשורים לי אישית, בענינים פרטיים, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ואינני יודע במה זכיתי דוקא בתקופה הזאת לברכות מהרבי. הייתי אומר שזה רק בגלל זכות אחת, – כי אני

תסתכל ותראה, אם הדברים יביאו להוספה באמונה, להוספה באור התורה, להוספה בחסידות. אם כן, סימן שזוהי דרך האמת.

אם הענין שהולכים לעשות אותו הולך לגרום חס ושלום לחלישות באמונה - חלישות כזאת שמי יודע לאן היא תגיע, אע"פ שמלבישים אותה באיצטלא דקדושה הגדולה ביותר, רוצים להפיץ את מעיינות החסידות, על ידי סתימת המעיין עצמו - צריך לדעת שזוהי הקליפה וסטרא אחרא, אלא שפעמים שהיצה"ר מגיע בצורה כזאת ופעמים שמגיע בצורה אחרת.

כשמתחזקים במשיח מתחזקים בכל!

כך הייתה הקבלה אצל חסידים! כך נהגו אבותינו ואבות אבותינו מדורי דורות! ובמילא, מה שאני יכול להגיד לכם הוא כך:

במשך החודשים שעברו מאז ג' בתמוז, רואים בפועל ממש, ואין על זה שום ויכוח, שהבתים, השלוחים, החסידים, שהולכים בדרך הזאת, בחיזוק האמונה והולכים עם ה"יחי אדוננו" - הולכים ומתחזקים. הם מתחזקים באמונה, ובמילא מתחזקים אח"כ בדרכי החסידות, מתחזקים בחינוך הילדים, מתחזקים בבתים. בתים של יהודים, אני לא מדבר כרגע רק על שלוחים, פשוט על בתים, בתים בכפר חב"ד או בנחלת הר חב"ד או בצפת או בכל המקומות השונים. שמעתי את זה מכמה וכמה חסידים שעומדים כאן עכשיו, חסידים מבוגרים, שמשקיפים ומסתובבים בקהילות לראות מה נעשה. בואו נראה, מה הולך, מילה אחת הם אומרים לי, תראה רק דבר אחד, הילדים של המשיחיסטים, מחפשים עוד מקורות ועוד מקורות, ועוד רמזים, לומדים יותר טוב, לומדים יותר בחיות. השאר מתעסקים ח"ו בעניינים צדדיים ושוליים.

**בענינים של פיקוח נפש,
כשלא ידעו אצל חסידים
מה לעשות, הקבלה היתה,
שצריך לשאול 'מתנגד'
ולעשות את ההיפך**

אז בואו נחשוב: היכן נמצאת הקדושה ואיפה נמצא הסטרא אחרא. בואו נעשה חשבון לעצמנו, אנחנו הרי אנשים פשוטים, אנחנו לא מבינים בנסתרות, אנחנו לא יודעים רמזי שיחות, (וכמובן שזה דברים קדושים, אבל) בואו ונראה, נעשה לעצמנו את הדין וחשבון, מתוך ששת החודשים שעברו מאז ג' בתמוז, ונבדוק בעין אמיתית, ובלי שום פחד, כמו שכתוב בתניא - "אדעתא דנפשיה", מה נראה? הסך הכל הוא כך: אלו שהלכו בדרך הזאת של ה"יחי", ואלו שימשיכו ללכת בדרך הזאת, מובטח שהם ממשיכים בדרך של הרבי, וכבר בפועל ממש רואים את הפירות.

משא"כ ח"ו אלו שמפקפקים, אלו שמסתפקים, על אחת כמה וכמה אלו שפוסחים על שני הסעיפים, שזה יותר גרוע מהכופרים, הם הולכים ונחלשים. הם חלשים לעצמם, הם מחלישים גם את הזולת, ומי יודע לאן שהם יגיעו.

מכיון שאמרו לי לדבר על גאולה בפועל ממש בעולם הזה, רצוני לומר: אלו שהולכים בדרך הזאת, אלו שהולכים בשיטה הזאת, אלה שדבקים ב"אילנא דחיי", בדרך האמת, הגאולה כבר נמצאת אצלם בפועל ממש. אנחנו נזכה ממש עוד היום לראות את הגאולה השלימה, איך שהרבי עומד ומתגלה, אבל חסידים אלו, הם כבר זכו לחיים גם ברגעים האחרונים של הגלות.

מה עשו חסידים כשהיתה שאלה של פיקוח נפש?

ישנו דבר נוסף שאמרו אצל חסידים שזהו עוד דרך לבחינה איך לדעת האם הולכים בדרך האמת, וזו כבר בחינה לא רק בענינים של תורה ומצוות אלא גם בענינים של פיקוח נפש, כשלא ידעו אצל חסידים מה לעשות, הקבלה היתה, שצריך לשאול 'מתנגד' ולעשות את ההיפך.

הרבי דיבר על עניין זה פעם בהתוועדות (היה מזה שידור, אך אינני זוכר באיזו תקופה זה היה). הרבי הזכיר את הענין הזה ואמר "מ'האט געזען אין דעם ענינים פון הצלת נפשות בפועל ממש" [=ראו בזה ענינים של הצלת נפשות בפועל ממש].

יש סיפור, שהמשפחה שלי היתה ממש מעורה בתוכו, ובמיוחד סבי הרה"ח ר' מאיר אשכנזי (שהיה רב בשנחאי בסין, וכמו"כ גם רב בקהילה של יפן).

הסיפור התרחש בפרוץ מלחמת העולם השנייה, בשנת ת"ש, תלמידי התמימים היו

באטוואצק, והגרמנים ימ"ש פרצו לוורשא. תלמידי כל הישיבות – ישיבות קמניץ, ישיבות מיר, ישיבות לובלין, וגם ישיבת חב"ד – ברחו לוילנא. שם הם שהו בסביבות חמישה-ששה חודשים.

בוילנא היתה שגרירות יפנית. פתאום, ביום שישי בצהריים, היא פרסמה מודעות ברחובות, שמי שרוצה ויזה יפנית, יילך להירשם מיד בקונסוליה היפנית שבוילנא עד יום שני בוקר, והוא יקבל ויזה הגירה ליפן. ההתלבטות הייתה גדולה: מצד אחד הרי היו שמועות (שהתבררו בסוף כנכונות) שהיפנים עשו יד אחת עם הגרמנים. מצד שני, אולי יש כאן פתח לבריחה. מה לעשות?

הרבי היה אז במקלט בורשא. לא היה קשר עם הרבי, ובודאי לא קשר טלגרפי. לא ידעו מה לעשות. החסידים, שהיו חסידישע אידן, בחורים, תלמידי התמימים, (היו אז איזה ארבעים-חמישים בחורים ויותר), אמרו: יש לנו קבלה – בזמן שחסידי לא יודע מה לעשות, עליו לשאול מתנגד, ולעשות ההיפך.

הם הלכו לאחד המתנגדים, אני לא רוצה לנקוב בשמו, אחד הרבנים הגדולים ביותר, שהיה אז בוילנא, אחד מגדולי הדור, ושאלו אותו מה לעשות. הוא אמר "אסור על פי תורה. אסור!", כי היפנים הם משתפים פעולה... אינני יודע מה היו הסיבות שלו, ולא ניכנס למה שהוא חשב. אבל לפועל, הוא אמר של לגשת ליפנים.

(היה שם גם רבי שימעל'ה מאמשינוב, או בשמו ר' שימעל'ה קאליש, שהיה בידדות רבה עם הרבי הריי"צ, הוא שהה שם עם כל בני משפחתו, וגם הוא היה בדיעה שלא לשמוע ל'מתנגדים').

ואמנם החסידים נרשמו לקונסוליה, הגיעו ביום שישי, היו גם כמה שאפילו הלכו בשבת, מסרו את הפרטים שלהם, אבל היה צריך כסף. היפנים אמרו שהם רוצים \$130 עבור הויזה. כמובן שזה חוץ מהוצאות הנסיעה.

תארו לעצמכם, נדמה לי שזה היה בחודש כסלו או חודש טבת של שנת ת"ש. יזכר שמו לטוב החסיד ר' לייזר סילבר, שהיה גם הוא אחד מידידי הרבי שליט"א, הוא לקח אז מסוק, ועבר אז בשבת ממקום למקום בבוסטון ובכמה קהילות גדולות. היו צריכים אז לגייס 150

אלף דולר עד יום שני בבוקר, ולהעביר אותם טלגרפית לוילנא לקונסוליה היפנית, בכדי שהם ישחררו את הויזות (היו גם חלק מהליטוועשער'ס שנרשמו, כי בין המתנגדים גופא היה מחלוקת, הקאמעניצער'ס כן נרשמו, אבל היה חלק גדול שנשארו שם).

ומה היה אחר בסוף? אלו שלקחו את הויזות קבלו מיד היתר יציאה, נסעו דרך רוסיה, ועברו את סיביר. ברוך השם משפחות גדלות, ובלי עין רעה כל התמימים שנמצאים היום בניו יורק או במונטריאול או בכל המקומות שהם, הכל זה אלו שניצלו אז, בזכות הקבלה הזו, שצריך לשאול מתנגד ולעשות ההיפך.

כשהרב יורוקוביץ דיבר, נזכרתי בדבריו של הרבי שהזכיר את זה בהתוועדות ואמר: "אז חסידים ווייסט נישט וואָס צו טאן, מ'דאַרף פרעגן אַ מתנגד און טאָן פאַרקערט, און מ'האָט געזען אין דעם ענינים פון הצלת נפשות ממש". מיד לאחר ההתוועדות, הבינו רבים שהרבי מתכוון לסיפור הזה, כי שם היה ממש ענין של פיקוח נפש.

בכל אופן, מה שנוגע לעניננו הוא הענין הזה, מתנגדים ודאי שצוחקים מזה, אין בזה שום ספק.

גם העולם מקבל את הדברים!

בי"ט כסלו האחרון בכפר חב"ד ישבתי ליד הרב מרדכי אליהו, ושאלתי אותו אדעתא דנפשיה: "מה דעתך על כל הנושא הזה", הוא ענה לי: "זוהי הדרך, אין דרך אחרת!". אז אמרתי לו שאמרו לי בשמו דברים מסויימים (נגד אמונתם החזקה של החסידים)... הוא אמר: "עזוב מה שמדברים! אני הרי מדבר איתך, עזוב את זה, זוהי הדרך, מה שהרבי התווה זה קדוש וטהור! ככה זה יהיה!".

גם באם נצא מתוך נקודת הנחה שהעולם אינו כלי לקבל, האם בשביל זה אהרוס את האמונה שלי? הרי גם יהודים חרדים הם מתי מעט לעומת כל האומה, וחסידים עוד פחות, ובמילא המשיחיסטים הם עוד יותר פחות. אבל מה, גם המוח, הוא החלק הכי קטן לגבי הגוף. הרגלים גדולות והבטן עוד יותר גדולה. אבל מי מתפקד, ומי מנהל? - המוח, החלק הקטן, המזערי הזה, שהוא יותר קטן מהמחשב הכי קטן שיש היום בעולם.

בכל אופן, מה שנוגע לעניננו, חזק חזק ונתחזק, אין מה להתפעל, אלא להיפך. ואני יכול לומר לכם מתוך אמונה שלימה ומתוך שיחות עם אנשים: כולם מאמינים! אין ויכוח בין הרבנים, סתם כמה הולכי רכיל ובעלי לשון הרע ניסו לעשות שמח... אין ויכוח בין הרבנים! היתה אסיפה אצלי בבית, וכל אחד מהרבנים אמר: אני אצלי בבית? בודאי שהילדים והנכדים שלי יאמרו "יחי אדוננו"! אז אמרתי להם: "מה אכפת לכם שגם הילדים של החסיד השני יאמרו גם?"

- "יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!"

ליקוט משיחות
וכתבי כ"ק אדמו"ר
(מהוריי"צ) נ"ע
אודות עבודת
וחינוך עצמו
• חלק ראשון

אחריות החסיד

שהמטה הגשמי לא זו בלבד שיזדכך, אלא שיבצע כוונתו יתברך בעליית העולמות בעילוי אחר עילוי.

. . עיקר החסידות הוא תיקון המדות ולייקר יהודי פשוט. עבודות אלו הן שליבות העליה בדרך החיים, כדי לעלות בשליבות זקוקים לסיוע של קשיש ואז הוא הילוך מסודר.

והנה עוד רעה חולי ישנה אצל צעירי אנ"ש שמסדרים עניני עבודתם ולימודם בעצמם. וכמובן שרובם טועים בדרכי העבודה. וכאשר בהזדמנות טובה מפקחים עיניהם על איזה מהנהגותיהם שצריכים לתקן – נופלת רוחם בקרבם ומקבלים עליהם כמה ענינים של סיגופים ועינוי הגוף.

שכן, באמת הם רוצים להיות טוב, להיות כפי שצריך על פי הנהגת החסידים, אלא שטעו בזה וכשנודע להם טעותם הם מצטערים מאד, הדבר מחדיר אותם, וכאמור שהנפש הבהמית אורבת לשבות את האדם ולבלבל את דעתו, ועל ידי כך אין היא מרשה את תיקונו. אשר לכן צריכים להתחזק בכל מיני חיזוק שלא ליפול חלילה במצודת הנפש הבהמית, ומי שנותן לבו ודעתו על זה מרחמים עליו מן השמים וממציאים לו כל הענינים הדרושים

עיקר החסידות הוא תיקון המדות

בתקופת חינוך זה, בא התלמיד בדרך הרגיל במגע פנים בפנים עם הנפש הבהמית המשפיעה על השכל ועם היצר הרע המשפיע על הלב.

שניהם – היצר הרע והנפש הבהמית – מפעילים מיטב כישוריהם לתפוס את התלמיד במאחז של ברזל, באופן שנמנע ממנו להשתחרר מכך, וממציאים כמה וכמה דרכים באופנים שונים ומשונים, בהתאם לטבע התלמיד, אם הוא בעל מרה שחורה הלוקח כל דבר בצבעים שחורים, לא רק את העתיד, אלא גם את ההווה, מורגש אצלו בחוזקה מה שחסר לו, ולא מה שכבר רכש לעצמו. ואם הוא בעל מרה לבנה המסתכל על כל דבר בצבעים לבנים מאירים אזי עבודתו של היצר הרע היא להראות את ההווה בכלל ואת העתיד בפרט בצבעים לבנים מאושרים.

וכל זה, גם את מי שהיצר הרע מעלה וגם את מי שהוא משפיל, הרי זה בכוונה לדחותו ח"ו מהדרך האמיתית בדרכי העבודה, לדחותו ח"ו מלהיות כפי הכוונה האמיתית העליונה, שהיא הרי, שהאדם יגיע לתכלית האמיתית של ירידת הנשמה למטה, כדי

להתפתחות דרכי עבודתו לעלות
בשליבות סולם עבודת הקודש
בהצלחה אמיתית.

(שיחת כ"ק אדמו"ר (מהור"י צ)
נ"ע, לקו"ד [בלה"ק] ח"ג, ע' 699)

נל חסיד לדעת אחריותו

על חסידים לדעת אחריותם.
בימים עברו הי' כל אחד רציני
יותר, כל אחד ידע את אחריותו,
הבעל ידע את אחריותו, האשה
ידעה את אחריותה שהיא "עקרת
הבית", למלמד הייתה אחריות
של הילדים, וכל שהי' נעלה יותר
הייתה אחריותו גדולה יותר, וכך
חש כל אחד באחריותו.

עלינו לדעת האחריות שלנו.

. . בחסידות ישנם שני ענינים,
התעלות והתמרמרות. על אדם
להיות שבור מעצמו ושבע רצון
מהזולת. שכך צריך להיות, על
הזולת יש לראות את המעלות
ועל עצמו – את החסרונות.

ואילו היום איפכא מסתברא, שבעים רצון
מעצמם ולא שבעים רצון מהזולת, רואים
רק את המעלות העצמיות והחסרונות של
הזולת, ומכך צריכים להיות שבורים מאד.

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי אינו
מתבייש ואומר, כשרואים חסרון בזולת הרי
החסרון הוא בו עצמו, מראים לו מן השמים
את חסרונותיו הוא כדי שיתקן אותם.

החסרון אינו בזולת כי אם במי שמסתכל.
המעלות שהוא רואה בזולת הוא הרי כדי
שיראה עד היכן הוא יכול להתעלות.

ואילו היום רואים רק את החסרונות של
הזולת והמעלות של עצמו, דבר שבא מהיצר
הרע. ברם, צריכים לפעול שהיצר הרע לא
ינשום וזהו ההכאה הכללית, שבחסידות זה
נקרא חקיקה מבחוח.

העצה לכך היא דמעות מכבסות. צריכים
לבכות ולבקש מהשי"ת, מדוע אראה רע על
יהודי.

בשעת התפילה צריכים לבקש, אבינו
מלכנו, רחם, מדוע לשנוא יהודי, מדוע
לראות עליו רע, הרי הוא יהודי. וצריכה הרי
להיות שביעות רצון ממעלותיו.

. . רוצה אני לדבר כעת אל התמימים

תלמידי הישיבה. להתבגר פירושו שפועלים ומיתוסף. אם לא עושים הרי שרק הגוף מתבגר ונשארים ילד זקן. ישנם תלמידים שלומדים חסידות ורוצים להבין חסידות, הרי אני אומר לכם, רוצים אתם להבין חסידות – התפללו.

היום רואים רק את החסרונות של הזולת והמעלות של עצמו . . העצה לכך היא דמעות מכבסות. צריכים לבכות ולבקש מהשי"ת, מדוע אראה רע על יהודי

תפלה אין משמעה לנגן, תפלה אין משמעה לבכות. בתפלה אכן צריכים לנגן ניגון, בתפלה אכן צריכים לבכות. פעם אמרו: קול מעורר הכוונה, הרי הפירוש הוא שכוונה מעוררת את הקול, כפי הכוונה בתפלה כך הוא הקול, כך מתנגן הניגון. אין הכוונה להתפלל במשך שעות, אלא להתפלל, שהתפלה תהי' תפלה.

בדרך כלל צריכים לשמור על זמני הלימוד בנגלה וחסידות, שלא תהי' סתירה לסדר הישיבה. ולא מתכוונים לכל יום, כי אם מזמן לזמן, ובעיקר בשבת שאז הזמן של תפלה. תמיד הרי יש להתפלל בפירוש המלות את כל התפלות – ואשריו של מי שמתפלל מתוך הסידור – אלא מדברים אנו כאן מעבודת התפלה.

אלא שצריכה להיות הכנה בקריאת שמע שעל המטה, בתיקון חצות, שזה הענין של תרומת הדשן שהי' בבית המקדש בלילה וזה הי' ההכנה לעבודת היום.

מחיצוניות ומבליטות צריכים להתרחק.

כשהייתי המנהל פועל בישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש, שלח אלי פעם הנשיא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מכתב: הנערים המתהלכים בבגדים קצרים והציציות שלהם יוצאות מתחת בגדיהם אין זה לפי הרצון.

לפני שמתחילים לעסוק בעבודה צריכים לרחק את החיצוניות ואת הבליטות. אלה צריכות להיות דבר מאוס כמו שרץ. כשהיו מוצאים שרץ בבית המקדש היו כופים עליו כלי. אך על האמור לעיל לא עזרת כפיי כלי, אלא מן ההכרח לזרוק אותם לגמרי.

הוד כ"ק רבנו הזקן כותב באגרת הקדש, שישלח מרגלים בסתר לידע ולהודיע, שמי שיכול להאריך ולעיין בתפלה ומתעצל יהי' נידון בריחוק מקום להיות נדחה בשתי ידיים.

ברוחניות אין עבר, תורה היא נצחית, והרבי כותב להיות נדחה בשתי ידיים, לא רק ריחוק כי אם דחי', וידוע ההבדל בין ריחוק לדחיה, דיחוי משמעו היפוך ומכלל לאו אתה שומע הן, הקירוב בשתי ידיים.

. . אנשי חיל מוכנים ומזומנים תמיד, גם בשעה שהוא ישן החייל מוכן תמיד. באנשי חיל הרי הקטן שבקטנים והגדול שבגדולים מתנהגים רק על פי פקודות, עושים רק מה שמצווים לעשות, אין העניין של "למה". אנשי חיל יודעים דבר אחד, הוא מוכרח לנצח. אין הוא חושב שום דבר, רק שהוא ינצח, וזה אכן עוזר לו לנצח.

באנשי חיל הרי את העשי' עושים החיילים, ואת אותות ההצטיינות מקבלים הגנרלים.

(משיחת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע,
ספה"ש [בלה"ק] תש"ה, ע' קה-קי)

העגלה החסידית

בשנים שעברו, לפני חמשים וחמש שנים, לפני שנולדתם, אי אפשר לומר לפני שנהייתם חסידים, תבעו חסידים מדוע אין להם חיות בתפלה, יתירה מזו: מדוע לא מתפלל להם.

הי' זה בזמנים שנשיאותו של כ"ק אאמו"ר הרה"ק לא היתה עדיין בהתגלות, ולכן הם לא אמרו המלה רבי. –

זכורני זקני החסידים שהיו מתפללים, שהיו עוסקים בעבודת התפלה, הם שמעו וצייתו.

היו זמנים שהתפלה היתה בחפזון, חיפשו ענינים עמוקים בחסידות, "לקוטי תורה" לא למדו: אילו חידושים ישנם שם, את ה"עיין"נים לא ידעו, את האותיות הקטנות לא הבינו, ואת הפנים – שם מדובר על אהבה ויראה – לא למדו, למדו "תורת חיים", חיפשו השכלות וביאורים עמוקים.

ואילו זקני החסידים התפללו. זכורני יהודים פשוטים, קאשע אידען [=יהודים אוכלי דייסה], קוגעל אידען [=אוכלי פשטידה] שהתפללו, בן ציון ויוסף מרדכי בליובאוויטש.

הוא הי' גדול בגשמיות, בולט בגופו, והתפלל, הימים שני וחמישי היו שונים מהתפלה של יום ראשון, כשהי' אומר "והוא רחום" – היו שתי שורות דמעות נוזלות על לחיו.

ספק אצלי, קרוב לודאי, שהוא לא ידע פירוש המלות, ומה גם בקטעים הצפופים, – אבל הוא התפלל.

האנחה ב"והוא רחום" ליווה אותי עשרות שנים.

איי, העיירה היהודית בימים עברו, לא יודעים כלל את הנזק הגדול שלנו באבדנו את העיירה היהודית.

פעם הי' היהודי הפשוט – שונה, אפילו היהודי הרגיל ("דער עולם'שער איד") הי' שונה.

צריכים להתפלל, אין אנו עשירים גדולים שנוכל להרשות לעצמנו הרבה, אך לכל הפחות פעם אחת בשבוע צריכים לעסוק בעבודת התפלה.

צריך להיות הלפני התפלה, התפלה, ואחרי התפלה. ישנן אמנם מניעות של בריאות, פרנסה, וצריכים אכן לבקש את השי"ת על כך, והוא אכן צריך לתת, אינני רוצה להצדיק אותו, ואכן יתן השי"ת לכל בני ישראל פרנסה בהרחבה והרווחה ובמנוחה, אך מן ההכרח שיהי' ה"בכ"ן ולו במשהו, במעט. פעם אחת בשבוע של עבודת התפלה לפחות, וממילא תתבטלה המניעות, ותהיינה בריאות, פרנסה.

. . . כואב לי מאוד, נוסף על היסורים העצמיים שלי, ישנם היסורים ממה שמדברים והדברים אינם פועלים ומשפיעים, ממה שלא עוסקים בעבודת התפלה. אינני מבין מדוע הדבר כך.

כשהוא לומד מאמר של השכלה, הרי הוא חושב שהוא רוכב על הסוס, על איזה סוס – על הסוס של הזולת, הסוס שלו – גדל וצומח.

(משיחת כ"ק אדמו"ר (מהור"י צ"נ) ע"ה, לקו"ד
[בלה"ק ח"ד, ע' 755])

לזכות

הת' עומרי ישראל שי'
בן קתי תחי'
ליום הולדתו ט' תשרי
לשנת הצלחה בגו"ר
ולהצלחה בשליחות

**יחי אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח לעולם ועד**

לזכות
הוד כ"ק אדמו"ר
מלך המשיח שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח לעולם ועד